

መቅደም

በኢስላም ውስጥ ካሉ ታላላቅ ሥራዎች ውስጥ የአራተኛው ኢማም - ኢማም ዘይኑል ዓቢዲን (ዐ) «ሪሳለቱል ሑቁቅ» የተሰኘ ስለ መብትና ግዴታዎች የሚተነትን ሥራቸው በግንባር ቀደም ይጠቀሳል። በዚህ ሥራ ውስጥ ኢማሙ (ዐ) የሰው ልጅ መልካም ስብዕና የሚያጎለብትበት፣ ህይወቱን የሚያበለጽግበትና ስልጣኔውን የሚገነባበት መሠረቶች የጠቀሱበትና ወደ ሰላምና መረጋጋት የሚመሩና ከፍራቻ፣ ከመረበሽ፣ ከሥርዓት አልባነት የሚከላከሉ መመሪያዎችን ያስቀመጡበትን መልዕክት እናገኛለን።

እኚህ ጥበበኛ ኢማም (ዐ) የሰውን ልጅ ህይወት በጥንቃቄ ያስተዋሉና ሁለንተናዊ የህይወት አቅጣጫዎቹን ባካተተ መልኩ የገመገሙ፤ ሁሉንም የህይወት መስመሮች ያጠኑ፣ የሰው ልጅ ከፈጣሪው ጋር፣ ከነፍሱ ጋር፣ ከቤተሰቡ ጋር፣ ከማህበረሰቡ ጋር፣ ከመንግስቱ ጋር፣ ከመምህሩ ጋር እና ከመሳሰሉት አካላት ጋር ያለውን ግንኙነት ያጤኑበትን ሥራ ለትውልድ አበርክተዋል። ለሰው ልጆች እነዚህን መብቶችና ግዴታዎች በመዘርዘር መተግበሩ ግዴታ መሆኑን ያበከሩት ዘመን የማይሸረው መልዕክታቸው ነው።

የአላህ ሐቆች (መብቶች)

1. ታላቁ የአላህ ሐቅ (መብት)

አላህ በአንተ ላይ ያለው ታላቁ መብት (ሐቅ) ከእርሱ ጋር ማንንም ሳታቆራኝ ወይም ሳታሻርክ ልትገዛው ነው። ይህንን በቅንነት የምትወጣ ከሆነ በዚህ ዓለምም ሆነ በወዲያኛው ዓለም የሚበቃህ ነገሮች ሊለግስህና በሁለቱም ዓለማት ያሻህን ሊያስቀምጥልህ አላህ በራሱ ላይ ግዴታ አድርጓል።

حقوق الله

1. حق الله الأكبر

فَأَمَّا حَقُّ اللَّهِ الْأَكْبَرُ
فَأَنَّكَ تَعْبُدُهُ لَا تُشْرِكُ بِهِ
شَيْئًا، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ
بِإِخْلَاصٍ جَعَلَ لَكَ عَلَى
نَفْسِهِ أَنْ يَكْفِيكَ أَمْرَ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَيَحْفَظَ لَكَ مَا تُحِبُّ
مِنْهُمَا.

Rights of God

I-The Greatest Right of God

Then the greatest right of God incumbent upon you is that you worship Him without associating anything with Him. When you do that with sincerity, He has made it binding upon Himself to give you sufficiency in the affairs of this world and the next and to keep for you whatever of them that you like.

2. ራስህ በራስህ ላይ ያለህ መብትና ግዴታ (ሐቅ)

በራስህ ላይ ያለህ መብትና ግዴታ ደግሞ ራስህን አላህን በመታዘዝ ላይ ማቆም ነው። ይኸውም ለምሳሌህ ሐቁን መስጠት፣ ለመስማያህ ሐቁን መስጠት፣ ለማያህ (ዓይኖችህ) ሐቁን መስጠት፣ ለእጅህ፣ ለእግርህ፣ ለሆድህ፣ ለኃፍረተ ገላህ - ለእያንዳንዳቸው ሐቃቸውን መስጠትና በሁሉም ላይ የአላህን እርዳታ መሻት ነው።

2. حق النفس

وَأَمَّا حَقُّ نَفْسِكَ عَلَيْكَ
فَأَنْ تَسْتَوْفِيَهَا فِي طَاعَةِ اللَّهِ
فَتُؤَدِّيَ إِلَى لِسَانِكَ حَقَّهُ وَإِلَى
سَمْعِكَ حَقَّهُ وَإِلَى بَصَرِكَ
حَقَّهُ وَإِلَى يَدِكَ حَقَّهَا وَإِلَى
رِجْلِكَ حَقَّهَا وَإِلَى بَطْنِكَ حَقَّهُ
وَإِلَى فَرْجِكَ حَقَّهُ وَتَسْتَعِينَنَّ
بِاللَّهِ عَلَى ذَلِكَ.

2- The Right of Yourself

And the right of yourself incumbent upon you is that you employ it in obeying God; then you deliver to your tongue its right, to your hearing its right, to your sight its right, to your hand its right, to your leg its right, to your stomach its right, to your private part its right, and you seek help from God in all that.

3. የምላስህ ሐቅ

የምላስ ሐቅ ደግሞ ከመጥፎ ነገር በመታቀብ የሚገባውን ክብር መስጠትና በበጎ ነገር ላይ ማነጽ፣ በትህትና ላይ ማግራትና ሥርዓት ማላበስ ነው። ለኃይማኖቱም ሆነ ለዚች ዓለም በሚጠቅም ጉዳይ ካልሆነ በስተቀር አትጠቀመው። ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ የሚያመዝንበት ጉዳይ ላይ ከመጠቀም ታቀብ። ጥቂት ጥቅማጥቅሙ ጉዳት በሚያደርስ ጉዳይ የሚታጀብ ከሆነ ከመጠቀም ተቆጠብ፡ ምላስ የአዕምሮ ህልውና መገለጫና ምስክር ነው። ልቦና ያለው ሰው

3. حق اللسان

وَأَمَّا حَقُّ اللِّسَانِ
فَأَكْرَامُهُ عَنِ الْخَنَى (1)
وَتَعْوِيدُهُ عَلَى الْخَيْرِ وَحَمْلُهُ
عَلَى الْأَدَبِ وَإِجْمَامُهُ إِلَّا
لِمَوْضِعِ الْحَاجَةِ وَالْمَنْفَعَةِ
لِلدِّينِ وَالْدُّنْيَا وَإِعْفَاؤُهُ عَنِ
الْفُضُولِ الشَّنِيعَةِ الْقَلِيلَةِ
الْفَائِدَةِ الَّتِي لَا يُؤْمَنُ
ضَرَرُهَا مَعَ قِلَّةِ عَائِدَتِهَا.
وَيُعَدُّ شَاهِدَ الْعَقْلِ وَالذَّلِيلِ
عَلَيْهِ وَتَرْيُئُ الْعَاقِلَ بَعْقَلِهِ

3- The Right of Your Tongue

And the right of the tongue is that you consider it too noble for obscenity, accustom it to good, direct it to politeness, do not use it except in situations of needs and benefits of the religion and this world, and refrain from any meddling in which there is little to be gained, and there is no security from its harm that accompanies its small benefits. It is the witness to and the evidence of the existence

<p>ጉበዝናው የሚለጸው በአንደበተ ርቱዕነቱ ነው። ከምላሱ በሚፈሰው ውስጥ አዕምሮው ይታያል። በላቀውና በታላቁ አላህ በቀር ኃይል የለም!</p>	<p>حُسْنُ سِيرَتِهِ فِي لِسَانِهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.</p>	<p>of the intellect. The demonstration of an intelligent person's intellect is through his reputation of good speech. And there is no power but in God the High, the Great.</p>
<p>4. የመስሚያህ (ጆሮህ) ሐቅ</p> <p>የመስሚያህ ሐቅ ደግሞ በልብህ ውስጥ መልካም ነገሮችን የሚያፀኑና በጎ ስብዕናን የሚገነቡ መልካም ቃላትን ወደ ልብ ከማስተላለፍ ውጭ ሌላ ነገር በቀጥታ ወደ ልብ እንዳይገባ በመከላከል ንጹህ አድርጎ መጠበቅ ነው። እነሆ ጆሮ ማለት መጥፎም ሆነ በጎ የተለያዩ ጽንሰ-ሐሳቦች ወደ ልብ</p>	<p>4. حق السمع</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ السَّمْعِ فَتَنْزِيهُهُ عَنِ أَنْ تَجْعَلَهُ طَرِيقًا إِلَى قَلْبِكَ إِلَّا لِفُوهَةٍ كَرِيمَةٍ تُحْدِثُ فِي قَلْبِكَ خَيْرًا أَوْ تَكْسِبُ خُلُقًا كَرِيمًا فَإِنَّهُ بَابُ الْكَلَامِ إِلَى الْقَلْبِ يُؤَدِّي</p>	<p>4- The Right of Your Hearing</p> <p>And the right of hearing is to keep it pure by not making it the direct pathway to your heart, except for noble words that establish some good in your heart or grant you a noble trait. Indeed hearing is the gateway through which various</p>

<p>የሚደርሱበት መግቢያ በር ነው። በአላህ እንጂ ኃይል የለም!</p>	<p>إِلَيْهِ ضُرُوبُ الْمَعَانِي عَلَى مَا فِيهَا مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>concepts reach the heart — whether good or evil. And there is no power but in God.</p>
<p>5. የእይታ (ዓይን) ሐቅ</p> <p>የእይታ ሐቅ ደግሞ ማንኛውም እርምጃ በተደረገበህ ነገር ፊት እይታህን መስበር ነው። ማስተዋልና ዕውቀትን ለማግኘት ትኩረት መስጠቱ አስፈላጊ በሆነበት ሁኔታ ውስጥ በስተቀር ከመጠቀም መታቀብ ነው። እነሆ እይታ ወደ መማር መግቢያ በር ነው።</p>	<p>5. حق البصر</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ بَصَرِكَ فَعَضُّهُ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَكَ وَتَرْكُ ابْتِدَالِهِ إِلَّا لِمَوْضِعٍ عَبْرَةٍ تَسْتَقْبِلُ بِهَا بَصَرًا أَوْ تَسْتَفِيدُ بِهَا عِلْمًا، فَإِنَّ الْبَصَرَ بَابُ الْإِعْتِبَارِ.</p>	<p>5- The Right of Your Sight</p> <p>And the right of your sight is that you lower it before everything, which is unlawful to you. And that you abandon using it, except in situations in which you can take heed in such a way that you gain insight or acquire knowledge by it. Indeed sight is the gateway to learning.</p>

6. የእግሮችህ ሐቅ

የእግሮችህ ሐቅ ደግሞ ወደ ተከለከለ ቦታ ላትራመድባቸው ነው። የተሸከሙትን ሰው ለውርደት ወደሚዳርግ ሥፍራ ይዘው መሄድ የለባቸውም። እግሮችህ በኃይማኖቱ መንገድ ውስጥ ተሸከመውህ ይሄዳሉ፤ በመንገዱ ላይ ወደፊት ያስቀድሙሃል። በአላህ እንጂ ኃይል የለም!

6. حق الرجلين

وَأَمَّا حَقُّ رِجْلَيْكَ فَإِنَّ لَا تَمْشِي بِهِمَا إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَكَ وَلَا تَجْعَلُهُمَا مَطِيَّةً لَكَ فِي الطَّرِيقِ الْمُسْتَخْفَةِ بِأَهْلِهَا فِيهَا فَإِنَّهَا حَامِلَتُكَ وَسَالِكَةٌ بِكَ مَسَلَّتْكَ الدِّينَ وَالسَّبْقُ لَكَ، وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

6- The Right of Your Legs

And the right of your legs is that you walk not with them toward that which is unlawful to you. And you should not direct them in the way that will lead the person they carry to being debased. Your legs will carry you in the direction of the religion and they will help you go ahead. And there is no power but in God.

7. የእጅህ ሐቅ

የእጅህ ሐቅ ደግሞ ወደማይፈቅድልህ ነገር አለመዘርጋትህ ነው። ወደማይፈቅድልህ ነገር የምትዘረጋ ከሆነ ግን ወደፊት የአላህ ቅጣት ይጠብቅሃል። አሁን ደግሞ ከሰዎች የወቀሳ ምላስ አትድንም። አላህ ግዴታ ያደረገላቸውን ነገር ከመተግበር እጆችህን አትከልክላቸው። እርም ከሆነባቸው በርካታ ተግባራት ከመከልከል ክብርን አጎናጽፋቸው። የማይጎዳቸው በርካታ ተግባራት ላይ እንዲሰማሩ ማድረግ አለብህ። አሁን በብልሃትና ክብር ከተጠቀምናቸው

7. حق اليد 7- The Right of Your Hand

وَأَمَّا حَقُّ يَدِكَ فَإِنْ لَا تَبْسُطَهَا إِلَى مَا لَا يَحِلُّ لَكَ فَتَنَالَ بِمَا تَبْسُطُهَا إِلَيْهِ مِنَ اللَّهِ الْعُقُوبَةُ فِي الْآجِلِ، وَمِنَ النَّاسِ بِلِسَانِ اللَّائِمَةِ فِي الْعَاجِلِ، وَلَا تَقْبُضْهَا مِمَّا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهَا وَلَكِنْ ثَوَّقِرْهَا بِقَبْضِهَا عَنْ كَثِيرٍ مِمَّا يَحِلُّ لَهَا وَبَسْطِهَا إِلَى كَثِيرٍ مِمَّا لَيْسَ عَلَيْهَا، فَإِذَا هِيَ قَدْ عَقَلَتْ وَشَرَّفَتْ فِي الْعَاجِلِ

And the right of your hand is that you stretch it not toward that which is unlawful to you. Should you do so, you will be chastised by God in the future. And you are not secure from the blameful tongue of the people now, either. Do not prevent your hands from performing what God has made obligatory for them. You should honor your hands in such a way as to prevent them from engaging in many of the deeds that are not

<p>ወደፊት መልካም ሽልማት ለመቀበል የታጩ ናቸው።</p>	<p>وَجَبَّ لَهَا حُسْنُ الثَّوَابِ فِي الْآجِلِ.</p>	<p>allowed for them. You should let them engage in many deeds that are not harmful for them. If they are now used by the intellect and with honor now, then they are bound to receive a good reward in the future.</p>
<p>8. የሆድህ ሐቅ</p> <p>የሆድህ ሐቅ ደግሞ እርም ከተደረገ ነገር ጥቂቱንም ሆነ ብዙውን መያዣ ዕቃ አለማድረግህ ነው። ይህም ማለት ይብዛም ይነስም ሐራም የሆነን ነገር ማስቀመጫ አለማድረግ ነው። የተፈቀደን ነገር ብቻ ለመብላት መቁረጥና ከሰውነት ተራ እስክትወጣ</p>	<p>8. حق البطن</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ بَطْنِكَ فَأَنْ لَا تَجْعَلَهُ وِعَاءً لِقَلِيلٍ مِنَ الْحَرَامِ وَلَا لِكَثِيرٍ، وَأَنْ تَقْنَصِدَ لَهُ فِي الْحَلَالِ وَلَا تُخْرِجَهُ مِنْ حَدِّ التَّقْوِيَةِ إِلَى</p>	<p>8- The Right of Your Stomach</p> <p>And the right of your stomach is that you make it not into a container for a little of that which is unlawful to you or a lot of it. You should be determined to eat</p>

የሚያደርስን ያህል ልክ አለማለፍ ነው፡
 ፡ እጅግ በራብህና በጠማህ ጊዜ ደግሞ
 መመጠንና መታቀብ መቻል አለብህ፡፡
 በዚህን ጊዜ እስከ ጥጋብ መብላት
 ለምግብ አለመፈጠሩ ትችግር፤
 ለቁንጣንና መታወክ ይዳርጋልና፡፡
 እንዲሁም ከክብርና ከበጎ ሁሉ
 ይቆርጠሃል፡፡ ብዙ መጠጣት ደግሞ
 ስካር እንዲሰማህ፣ አዕምሮህ
 እንዲጎድልና ቂል እንድትሆን
 እንዲሁም ወንድነትህን እንድታጣ
 ያደርገሃል፡፡

حَدِّ التَّهْوِينَ (2) وَذَهَابِ
 الْمُرْوَةِ، وَضَبْطُهُ إِذَا هَمَّ
 بِالْجُوعِ وَالظَّمْأِ فَإِنَّ الشَّبَعَ
 الْمُنْتَهَى بِصَاحِبِهِ إِلَى التُّخْمِ
 مَكْسَلَةٌ وَمَثْبُطَةٌ وَمَقْطَعَةٌ
 عَنْ كُلِّ بَرٍّ وَكَرَمٍ. وَإِنَّ الرِّيَّ
 الْمُنْتَهَى بِصَاحِبِهِ إِلَى
 السُّكْرِ مَسْخَفَةٌ وَمَجْهَلَةٌ
 وَمَذْهَبَةٌ لِلْمُرْوَةِ.

what is lawful and not exceed the
 bounds of strengthening to the
 extent of belittling your stomach
 to the point that you loose your
 manliness. And you should restrain
 it whenever you are extremely
 hungry or thirsty, since getting
 really full will cause indigestion,
 sluggishness, indolence, and it will
 hinder you from nobility and any
 good deeds. And drinking too
 much will make you feel drunk,
 light-headed, ignorant, and take
 away your manliness.

9. የኃፍረተ-ሥጋህ ሐቅ

የኃፍረተ-ሥጋህ ሐቅ ደግሞ ከማንኛውም ከማይፈቀድለት ነገር መታቀብ ሲሆን ዓይኖችህን በመስበር ልትታገዝ ትችላለህ - ይህ ምርጥ የመከላከያ ዘዴ ነው። እንዲሁም በየጊዜው ሞትን ማስታወስ አለብህ። ጌታህንም ትፈራ ዘንድ ራስህን በጌታ አስፈራራ። የራስን ክብር መጠበቅና በዚህ ላይ እርዳታ ማግኘት የሚቻለው በጌታ እርዳታ ነው። ጉልበትም ሆነ ኃይል በአላህ እንጂ የለም!

9. حق الفرج

وَأَمَّا حَقُّ فَرْجِكَ
فَحِفْظُهُ مِمَّا لَا يَحِلُّ لَكَ
وَالْإِسْتِعَانَةُ عَلَيْهِ بِغَضِّ
الْبَصَرِ - فَإِنَّهُ مِنْ أَعْوَنِ
الْأَعْوَانِ - وَكَثْرَةُ ذِكْرِ
الْمَوْتِ وَالتَّهَدُّدِ لِنَفْسِكَ بِاللَّهِ
وَالْتَّخَوُّيفِ لَهَا بِهِ، وَبِاللَّهِ
الْعِصْمَةُ وَالتَّائِيْدُ وَلَا حَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِهِ.

9- The Right of Your Private Part

And the right of your private part is that you should protect it from everything that is unlawful for you and help it by lowering your eyes- this is certainly the best way to help it. And you should also remember death often, And threaten yourself with God and try to make yourself fear God. Maintaining one's decency and receiving help in so doing are possible by God's help. There is no strength or power but in Him.

<p>የተግባራት መብትና ግዴታዎች (ሐቅ)</p> <p>10. የፀሎት (ሰላት) ሐቅ</p>	<p>ثم حقوق الأفعال</p> <p>10. حق الصلاة</p>	<p>Rights of Deeds</p> <p>10- The Right of Your Prayer</p>
<p>የሰላትህ ሐቅ ደግሞ ወደ አላህ መቃረቢያ መሆኑን ማወቅህና በአላህ ፊት መቆምህን መገንዘብህ ነው። ይህንን ከተረዳህ ደግሞ፣ አላህ ፊት ስትቆም የተዋረደች፣ የዝቅተኞች፣ የፈሪዎች፣ የተስፈኞች፣ የሚስኪኖች፣ የትሁቶች አቋቋም ትቆማለህ። ከፊትህ ያለውን ጌታህን በትህትናና መረጋጋት ከራስህ ዝቅ ብለህ፣ ተናንሰህ፣ ከንፍህን ዝቅ አድርገህ በምስጋና በማላቅ፣ ምርጥ ተማጽኖችን በራስህ</p>	<p>فَأَمَّا حَقُّ الصَّلَاةِ فَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّهَا وَقَادَةُ إِلَى اللَّهِ وَأَنَّكَ قَائِمٌ بِهَا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ، فَإِذَا عَلِمْتَ ذَلِكَ كُنْتَ خَلِيقًا أَنْ تَقُومَ فِيهَا مَقَامَ الدَّلِيلِ الرَّائِبِ الرَّاهِبِ الْخَائِفِ الرَّاجِي الْمُسْكِنِ الْمُنْضَرِّعِ الْمُعْظَمِ مَنْ قَامَ بَيْنَ يَدَيْهِ بِالسُّكُونِ وَالْإِطْرَاقِ وَخُشُوعِ</p>	<p>Then the right of your ritual prayer is that you should know that it is an arrival at the threshold of God and that through it you are standing before God. And when you realize that, then you will stand in the station of him who is lowly, vile, beseeching, trembling, hopeful, fearful, and abased, and you will magnify Him who is</p>

በማቅረብ፤ በስህተትና ሐጢአት
የተከበቡ ከተጣሉበህ ኃላፊነቶችህ
ትድን ዘንድ መማፀን ነው። በአላህ
እንጂ ኃይል የለም!

الْأَطْرَافِ وَلِيْنِ الْجَنَاحِ
وَحُسْنِ الْمُنَاجَاةِ لَهُ فِي نَفْسِهِ
وَالطَّلَبِ إِلَيْهِ فِي فَكَائِكَ رَقَبَتِكَ
الَّتِي أَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُكَ
وَاسْتَهْلَكَتْهَا ذُنُوبُكَ. وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ.

before you through stillness, and
bowing of the head, and
humbleness of the limbs, and
yielding of the wing, and by saying
the best supplications to him by
yourself and beseeching Him to
save you from the responsibilities
which rest on your shoulders-
surrounded by your faults and
exhausted by your sins. And there
is no power but in God.

II. የጾም ሐቅ

የጾም ሐቅ ደግሞ ከእሳት ቅጣት ትድን ዘንድ አላህ በምላሽህ ላይ፣ በመስሚያህ ላይ፣ በእይታህ ላይ፣ በኃፍረተ-ሥጋህ ላይና በሆድህ ላይ ያስቀመጠው መጋረጃ መሆኑን ማወቅ ነው። ይህ ትርጉም ደግሞ «ጾም ከእሳት የሚከላከል ጋሻ ነው» በሚለው ሐዲስ ውስጥ ተረጋግጧል። ስለዚህ አካላትህ በጾም መጋረጃ መስከን የሚችል ከሆነ የመዳን ተስፋ አለህ ማለት ነው። ነገር ግን ከመጋረጃው ጀርባ በመሆን የሚቅጠጠጡ ከሆኑና የመጋረጃውን ጫፎች ከፍ በማድረግ እንዲከፍቱ

11. ሐቅ الصوم

وَأَمَّا حَقُّ الصَّوْمِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ حِجَابٌ ضَرَبَهُ اللَّهُ عَلَى لِسَانِكَ وَسَمْعِكَ وَبَصَرِكَ وَفَرْجِكَ وَبَطْنِكَ لِيَسْتَرَاكَ بِهِ مِنَ النَّارِ وَهَكَذَا جَاءَ فِي الْحَدِيثِ «الصَّوْمُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ» فَإِنْ سَكَتَ أَطْرَافُكَ فِي حَبَبَتَيْهَا (3) رَجَوْتَ أَنْ تَكُونَ مَحْجُوبًا. وَإِنْ أَنْتَ تَرَكْتَهَا تَضْطَرِبُ فِي حِجَابِهَا

II- The Right of Fasting

And the right of fasting is that You should know it is a veil, which God has set up over your tongue, your hearing and your sight, your private parts and your stomach, to protect you from the Fire. This meaning is asserted in the tradition: “Fasting is an armor against the Fire.” Thus if your parts can calm down within the veil of fasting, you have hopes of being protected. But if you leave them agitated behind the veil and let

<p>ከተደረጉ ለስግብግብነትና ሴስኝነት የሚያጋልጡና ከአላህ ፍራቻ ድንበር ውጭ የሚያደርጉ ገደብ-የለሽ ኃይል እንዲጠናወታቸው የሚገፋፉ ያልተፈቀደላቸውን ነገር እንዲያዩ ያደርጋቸዋል። መጋረጃውን ከፍቶ ማለፍ ለአንተ መልካም አይደለም። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>وَتَرَفَّعَ جَنَابَاتِ الْحِجَابِ فَتُطْلَعُ إِلَى مَا لَيْسَ لَهَا بِالنَّظَرَةِ الدَّاعِيَةِ لِلشَّهْوَةِ وَالْقُوَّةِ الْخَارِجَةِ عَنْ حَدِّ التَّقْيَةِ لِلَّهِ لَمْ تَأْمَنْ أَنْ تَخْرُقَ الْحِجَابَ وَتَخْرُجَ مِنْهُ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>them lift the sides of the veil, then they will look at things that are not lawful for them to look at -that incite lust and powers that are beyond the limits of being God-fearing. It is not safe for you to break through the veil and leave it. And there is no power but in God.</p>
<p>12. የሐጅ ሐቅ</p> <p>የሐጅህ ሐቅ ደግሞ ወደ አላህ መቃረቢያ መሆኑን፣ ከኃጢአትህ ወደ ጌታህ መሸሸያ መሆኑን፣ በዚህ ተግባር ወደ አላህ በመመለስ ተውባህ ተቀባይነት የሚገኝበትና አላህ ግዴታ</p>	<p>12. حق الحج</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْحَجِّ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ وَفَادَةٌ إِلَى رَبِّكَ، وَ فِرَارٌ إِلَيْهِ مِنْ دُنُوبِكَ وَفِيهِ قَبُولُ تَوْبَتِكَ وَقَضَاءُ الْفَرَضِ</p>	<p>12- The Right of Pilgrimage</p> <p>And the right of pilgrimage is that you should know that it is an arrival at the threshold of your Lord and a flight to Him from your</p>

<p>ያደረገብህን ተግባር መወጣት መሆኑን ማወቅህ ነው።</p>	<p>الَّذِي أَوْجَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ.</p>	<p>sins; and through it your repentance is accepted and you perform an obligation made incumbent upon you by God.</p>
<p>13. የሰደቃ ሐቅ</p> <p>የሰደቃ ሐቅ ደግሞ ጌታህ ዘንድ ያጠራቀምከውና ምስክር የማይሻ ድልብ መሆኑን ማወቅህ ነው። አንዴ ይህንን በውል ከተረዳህ ወዲያ በግልጽ ከላገሰከው ይልቅ በሚስጥር የላገሰከው ላይ የበለጠ በራስ መተማመን ይኖረሃል። አሁን በገሃድ የምትሰራውን ተግባር ሁሉ በሚስጥር ማድረግና ጉዳዩን በማንኛውም ሁኔታ</p>	<p>13. حق الصدقة</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الصَّدَقَةِ فَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّهَا ذُخْرُكَ عِنْدَ رَبِّكَ وَوَدِيعَتُكَ الَّتِي لَا تَحْتَاجُ إِلَى الْإِشْهَادِ، فَإِذَا عَلِمْتَ ذَلِكَ كُنْتَ بِمَا اسْتَوْدَعْتَهُ سِرًّا أَوْثَقَ بِمَا اسْتَوْدَعْتَهُ عَلَانِيَةً، وَكُنْتَ</p>	<p>13-The Right of Charity</p> <p>And the right of charity is that you should know that it is a storing away with your Lord and a deposit for which you will have no need for witnesses. Then once you know this you will be more confident of it if you donate it in secret than if you donate it in</p>

በአንተና በጌታህ መካከል ብቻ ማድረግ የተሻለ ይሆንልሃል። ለምታደርገው የልገሳ ተግባር መስሚያህንና እይታህን (ዓይንና ጀሮህን) ለመስካሪነት መጠቀም የለብህም። ከሁሉም በላይ ራስህን ለራስህ እንደምታምን መሆን አለብህ። ከዓይንህና ጀሮህ በላይ ራስህን ማመን አለብህ። የለገሰከው ነገር ተመላሽ ሆኖ እንደምታገኘው እርግጠኛ ከመሆን መወገድ የለብህም። በመጨረሻም የዋልከውን ውለታ ሌሎች ፊት ማውሳት የለብህም። ያደረግከው ሁሉ ለራስህ ነውና። የዋልከውን ውለታ በሌሎች ፊት የምታወሳ ከሆነ ላንተም የተዋለልህ ውለታ ሌሎች ፊት ከመወሳት አታመልጥም። ከዚያም

جَدِيرًا أَنْ تَكُونَ أَسْرَرْتَ إِلَيْهِ
أَمْرًا أَعْلَنْتَهُ، وَكَانَ الْأَمْرُ
بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فِيهَا سِرًّا عَلَى
كُلِّ حَالٍ وَلَمْ تَسْتَظْهِرْ عَلَيْهِ
فِيمَا اسْتَوْدَعْتَهُ مِنْهَا
بِإِشْهَادِ الْأَسْمَاعِ وَالْأَبْصَارِ
عَلَيْهِ بِهَا كَأَنَّهَا أُوتِقَ فِي
نَفْسِكَ لَا كَأَنَّكَ لَا تَتَّقُ بِهِ فِي
تَأْدِيَةِ وَدِيعَتِكَ إِلَيْكَ، ثُمَّ لَمْ
تَمْنَنَّ بِهَا عَلَى أَحَدٍ لِأَنَّهَا لَكَ
فَإِذَا امْتَنَنْتَ بِهَا لَمْ
تَأْمَنْ أَنْ تَكُونَ بِهَا مِثْلَ
تَهَجِينِ (4) خَالِكَ مِنْهَا

public. It is more appropriate for you to do privately what you now do in public and keep the affairs between you and Him secret under all circumstances. And you should also not take your hearing and sight as witnesses for the donations that you make in charity as if you have the most trust yourself. It should not be as if you are not sure that your donations will be returned to you. Finally you should not remind others of your favors since you have done so for yourself. If you remind them of

<p>በላይ ደግሞ የኒያህን ንጽህና ጥያቄ ላይ ይጥላል። ኒያህ ንጹህ ሆኖ በነበረ በማንም ፊት አታወሳውም። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>إِلَى مَنْ مَنَنْتَ بِهَا عَلَيْهِ لَأَنْ فِي ذَلِكَ دَلِيلًا عَلَى أَنَّكَ لَمْ تُرِدْ نَفْسَكَ بِهَا، وَلَوْ أَرَدْتَ نَفْسَكَ بِهَا لَمْ تَمْتَنَنَّ بِهَا عَلَى أَحَدٍ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>your favors, you will not be immune from being similarly reminded of others' favors to you. Moreover this will prove that your intentions were not pure. If you had pure intentions you would not remind anyone of it. And there is no power but in God.</p>
<p>14. መስዋዕት የማቅረብ ሐቅ (የሀድይ ሐቅ)</p> <p>የሐድይ ሐቅ ደግሞ ወደ አላህ የምታደርገውን ክጃሎትና መቃረብ የምታጠራበትና ለምህረቱ ራስህን</p>	<p>14. حق الهدي</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْهَدْيِ فَإِنْ تُخْلِصَ بِهَا الْإِرَادَةَ إِلَى رَبِّكَ وَالتَّعَرُّضَ لِرَحْمَتِهِ وَقَبُولِهِ وَلَا تُرِيدَ عُيُونَ</p>	<p>14- The Right of the offering</p> <p>And the right of the offering is that through it you purify your will toward your Lord, and expose yourself to His Mercy, and His</p>

የምታቀርብበት እንዲሁም ከሱ በታች በሆኑት ፍጡራን እይታ ዋስትና ሳይሆን የእርሱን (የአላህ) በጎ ፈቃድና ተቀባይነት ማግኛ መሆን እንዳለበት መገንዘብ ነው። ይህንን የምታደርገው ለእርሱ ከሆነ ሙናፊቅም ሆነ አባካኝ ከመሆን የጠራህ ትሆናለህ። መስዋዕቱን ለአላህ ብቻ ታደርገዋለህ። አላህ ለአንተ መግራራትን እንጂ መጨናነቅን እንደማይሻ እወቅ። ለፍጡራኑ ሁሉ ገርን እንጂ ጥበትን አይሻም። እነሆ ጨዋነት ከጋጠመጥነት ይሻላል፤ አባካኝነትና ቅጥፋት በጋጠመጥነት ውስጥ ይታቀፋሉና። በትሁቶችና ጨዋዎች ውስጥ ግን ሊገኙ አይችሉም። ይኸውም እነሱ በተፈጥሮ ላይ ያሉ ፍጡራን ናቸውና።

النَّاطِرِينَ ذُنُوبَهُ، فَإِذَا كُنْتَ كَذَلِكَ لَمْ تَكُنْ مُتَكَفِّفًا وَلَا مُتَّصِعًا وَكُنْتَ إِنَّمَا تَقْصِدُ إِلَى اللَّهِ. وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يُرَادُّ بِالْيَسِيرِ وَلَا يُرَادُّ بِالْعَسِيرِ كَمَا أَرَادَ بِخَلْقِهِ التَّيْسِيرَ وَلَمْ يُرِدْ بِهِمُ التَّعْسِيرَ، وَكَذَلِكَ التَّنْذُلُ أَوْلَى بِكَ مِنَ التَّذْهُقِ (5) لَأَنَّ الْكُلْفَةَ وَالْمَوْنَةَ فِي الْمَتَذَهِّقِينَ. فَأَمَّا التَّنْذُلُ وَالْتَّمَسْكُنُ فَلَا كُلْفَةَ فِيهِمَا وَلَا مَوْنَةَ عَلَيْهِمَا لِأَنَّهُمَا الْخَلْقَةُ وَهُمَا

approval and not the eyes of the observers lower than Him. If this is so, you will neither be hypocritical nor extravagant. You will only intend the offering for God's sake, and know that God wishes your ease, and does not wish your hardship. He also wishes His creatures to take it easy, and does not wish them to suffer hardships. Likewise, modesty is better than arrogance, for there lies extravagance and falsehood in the arrogant, while there are no formalities or

<p>ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>مَوْجُودَانِ فِي الطَّبِيعَةِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>falsehoods in the humble and the servile, since they are creatures and they exist in nature. There is no power but in God.</p>
<p>የመሪዎች (የኢማሞች) ሐቅ</p> <p>15. ስልጣን የተሰጠው አካል ሐቅ</p> <p>ስልጣን የተሰጣቸው አካል ሐቅ ደግሞ አላህ አንተ ለሱ መፍፈተኛ አድርጎ እንዳስቀመጠህ ማወቅህ ነው። በአንተ ላይ የበላይ ይሆን ዘንድ አላህ በሰጠው ስልጣን እየፈተነው ነው። ምክርህን</p>	<p>ثم حقوق الأئمة</p> <p>15. حق سائسك بالسلطان</p> <p>فَأَمَّا حَقُّ سَائِسِكَ بِالسُّلْطَانِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّكَ جُعِلْتَ لَهُ فِتْنَةً وَأَنَّهُ مُبْتَلَى فِيكَ بِمَا جَعَلَهُ اللَّهُ لَهُ عَلَيْكَ مِنَ السُّلْطَانِ وَأَنَّ تُخْلِصَ لَهُ</p>	<p>Rights of Leaders</p> <p>15- The Right of the Possessor of Authority</p> <p>Then the right of the possessor of authority is that you should know that God has established you as a trial for him. God is testing him through the authority God has</p>

ከልብህ ትለግሰው ዘንድ ግድ ይልሃል፡
 ፡ በአንተ ላይ የበላይነት እያለው
 ፍጹም አትጣላው። እንዲህ ካደረግክ
 የጥቃት እጁን ይዘረጋብህና ራስህንም
 ሆነ እሱን ለጥፋት ትዳርጋለህ።
 በአንተ እንዲደሰትና እንዲረካ ዘንድ
 ለሚያቀርብልህ ነገር ትሁትና ተግባቢ
 መሆን አለብህ። በዚህ መልኩ ዲንህን
 (ኃይማኖትህን) እንዳይጎዳብህ ማድረግ
 አለብህ። በዚህ ላይ የአላህን እርዳታ
 መሻት ይኖርብሃል። ኃይሉን
 አትጋፈጠው፤ አትቃወሙም።
 እንዲህ ካደረግክ ለርሱም ሆነ ለራስህ
 ታዛዥ ባለመሆን እራስህን ለከፋቱ
 በማጋለጥ እሱንም በአንተ ምክንያት
 ለጥፋት እንዲዳረግ ታደርገዋለህ።
 በዚህ መልኩ በራስህ ላይ ለሚደርሰው

فِي النَّصِيحَةِ وَأَنْ لَا
 تُمَاجِكُهُ (6) وَقَدْ بَسِطَتْ يَدُهُ
 عَلَيْكَ فَتَكُونُ سَبَبَ هَلَاكِ
 نَفْسِكَ وَهَلَاكِهِ. وَتَذَلَّلْ
 وَتَلَطَّفْ لِإِعْطَائِهِ مِنَ الرِّضَا
 مَا يَكْفُهُ عَنْكَ وَلَا يَضُرُّ
 بَدِينَكَ وَتَسْتَعِينُ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ
 بِاللَّهِ. وَلَا تُعَازِهُ (7) وَلَا
 تُعَانِدَهُ فَإِنَّكَ إِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ
 عَقَقْتُهُ (8) وَعَقَقْتَ نَفْسَكَ
 فَعَرَضْتَهَا لِمَكْرُوهِهِ
 وَعَرَضْتَهُ لِلْهَلَكَةِ فَيَاكَ
 وَكُنْتَ خَلِيفًا أَنْ تَكُونَ مُعِينًا

given him over you. And you
 should sincerely provide him with
 your advice. And you should not
 quarrel with him while he has full
 dominance over you, for thereby
 you cause your own destruction
 and his, too. And you should be
 humble and courteous for his gifts
 to attain his satisfaction with you,
 so that he will not harm your
 religion. And you should seek
 God's help in this regard. Do not
 oppose his power and do not
 resist him. Should you do so, you
 would have disobeyed him and

<p>ጥፋት ተባባሪው እንደሆነና በሚደርስበህ ጉዳይ ላይ ረዳቱ እንደሆነክ ተደርጎ ልትታይ ይገባሃል፡፡ ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>لَهُ عَلَى نَفْسِكَ وَشَرِيكَاً لَهُ فِيْمَا أَتَى إِلَيْكَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ.</p>	<p>disobeyed yourself: thus exposing yourself to encounter his evil and expose him to destruction by you. Thus you will deserve to be considered to be as his assistant acting against yourself and as his partner in what he does to you. And there is no power but in God.</p>
<p>16. በዕውቀቱ አስልጣኝ (አስተዳዳሪ) ሐቅ</p> <p>ዕውቀቱን በማካፈል የሚያስለጥንህ ሰው ያለው ሐቅ ደግሞ ልታከብረው፤ ጉባዔውን ልታከብርለት፤ ምላሽ ልትሰጠው፤ ለምትፈልገው ዕውቀት</p>	<p>16. حق سائسك بالعلم</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ سَائِسِكَ بِالْعِلْمِ فَالْتَّعْظِيمُ لَهُ وَالتَّوْقِيرُ</p>	<p>16- The Right of the Trainer through Knowledge</p> <p>And the right of the one who trains you through knowledge is glorifying him, and respecting his</p>

አዕምሮህን ነፃ በማድረግ ልትረዳው፤ መረዳትህን ልታሳውቀው፤ ልብህን ንጹህ ልታደርግለት፤ ቅንጦትና ስሜትን በመርገጥ ትኩረትህን (ዓይንህን) በሱላይ ማድረግ እንደሚገባ ማወቅ ነው። ያሳወቀህን ዕውቀት በተመለከተ ደግሞ የርሱ መልዕክተኛ ሆነህ ያላወቁትን የማስተማር ግዴታ እንዳለብህ ማወቅ አለብህ። ስለዚህ እሱን ወክለህ ግዴታህን በአግባቡ መወጣት ይኖርብሃል። ተልዕኮውን ለማሳካት ማጭበርበር የለብህም። የተጣለብህን ኃላፊነት ለመወጣት መታገል አለብህ። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!

لِمَجْلِسِهِ وَحُسْنِ الاستِماعِ
إِلَيْهِ وَالِإِقْبَالَ عَلَيْهِ (9)
وَالْمُعُونَةُ لَهُ عَلَى نَفْسِكَ
فِيمَا لَا غِنَى بِكَ عَنْهُ مِنْ
الْعِلْمِ بَأَنْ تُفَرِّغَ لَهُ عَقْلَكَ
وَتُخَصِّرَهُ فَهْمَكَ وَتُزَكِّيَ لَهُ
قَلْبَكَ وَتُجَلِّيَ لَهُ بَصَرَكَ
بِتَرْكِ اللَّذَاتِ وَنَقْصِ
الشَّهَوَاتِ، وَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّكَ
فِيمَا أَلْقَى إِلَيْكَ رَسُولُهُ إِلَى
مَنْ لَقِيكَ مِنْ أَهْلِ الْجَهْلِ
فَلَزِمَكَ حُسْنُ التَّأْدِيَةِ عَنْهُ
إِلَيْهِمْ، وَلَا تَخُنْهُ فِي تَأْدِيَةِ

meetings, and listening well to him, and being responsive to him, and helping him for yourself in the knowledge that you need by freeing your mind for him, and presenting your understanding to him, and purifying your heart for him, and fixing your eyes on him by means of abandoning pleasures and diminishing lust. And you should know that regarding what he teaches you, you are considered as his messenger to teach when you meet the ignorant ones. Therefore, it is binding upon

	<p>رِسَالَتِهِ وَالْقِيَامَ بِهَا عَنْهُ إِذَا تَقَلَّدْتَهَا. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>you to render on his behalf properly, and not cheat in the fulfillment of his mission, and strive to deliver what you undertake. And there is no power but in God.</p>
<p>17. በባለቤትነት አስልጣኝ (አስተዳዳሪ) ሐቅ</p> <p>በባለቤትነቱ መብት የሚያስለጥንህ ሰው ሐቁ ደግሞ በአንተ ላይ ስልጣን የተሰጠው ሰው ያለው ሐቅ ጋር ተመሳሳይ ነው። ልዩ የሚያደርገው ነገር ቢኖር ይኸኛው ሌላኛው የሌለውን ሐቅ አለው፡- ይኸውም የአላህን ሐቅ እንድትተው</p>	<p>17. حق السائس بالملك</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ سَائِسِكَ بِالْمَلِكِ (10) فَفَحْوٌ مِنْ سَائِسِكَ بِالسُّلْطَانِ إِلَّا أَنْ هَذَا يَمْلِكُ مَا لَا يَمْلِكُهُ ذَاكَ، تَلْزِمُكَ طَاعَتُهُ فِيمَا نَقَّ وَجَلَ مِنْكَ إِلَّا أَنْ تُخْرِجَكَ</p>	<p>17- The Right of the Trainer through Ownership</p> <p>And the right of him who trains you through ownership is similar to the right of the possessor of authority over you. Except this one has a right which that one does not: being that you</p>

ከሚያደርግህ ተግባር ውጭ እንዲሁም በራስህ፣ በሱና በሌሎች ሐቅ ጣልቃ የሚገቡ ነገሮች በስተቀር በሌሎች ትንሽም ሆነ ትልቅ ነገር መታዘዝ ግዴታህ ነው። እነዚህን ካሟላህ በኋላ ለሐቁ መቆምና ለተግባራዊነታቸው መትጋት ይኖርብሃል። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!

مِنْ وُجُوبِ حَقِّ اللَّهِ،
وَيَحُولُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ حَقِّهِ
وَحُقُوقِ الْخَلْقِ، فَإِذَا قَضَيْتَهُ
رَجَعْتَ إِلَى حَقِّهِ (11)
فَتَسَاوَيْتَ بِهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
بِاللَّهِ.

are bound to obey him in every matter, whether small or big, except for what would lead you to abandon incumbent rights of God, or in what would intervene between you, his rights and the rights of the people. And once you fulfill them, you can commit yourself to his rights and engage in fulfilling them. And there is no power but in God.

የዜጎች (ተገዢዎች) ሐቅ

18. የዜጎች (ተገዢዎች) ሐቅ ስልጣን ባለው አካል አንጻር

ከስልጣን አንጻር የዜጎችህ (ተገዢዎችህ) ሐቅ ደግሞ በነርሱ ላይ ስልጣን እንዲኖርህ የሆነው ባለህ የበላይነትና ኃይል መሆኑንና ዜጎቹ ተገዢዎችህ የሆኑት ደግሞ ባላቸው ድክመትና የበታችነት መሆኑን ማወቅህ ነው። በድክመታቸውና በበታችነታቸው የተነሳ ተገዢዎችህ ለመሆን የበቁና ስልጣን በነርሱ ላይ ተፈጻሚነት ይሆን ዘንድ

ثم حقوق الرعية

18. حق الرعية بالسلطان

فَأَمَّا حُقُوقُ رَعِيَّتِكَ
بِالسُّلْطَانِ فَإِنْ تَعَلَّمَ (12) أَنَّكَ
إِنَّمَا اسْتَرَعَيْتَهُمْ بِفَضْلِ قُوَّتِكَ
عَلَيْهِمْ فَإِنَّهُ إِنَّمَا أَحْلَاهُمْ
مَحَلَّ الرِّعَايَةِ لَكَ ضَعْفُهُمْ
وَذُلُّهُمْ، فَمَا أَوْلَى مَنْ
كَفَاكَهُ ضَعْفُهُ وَذُلُّهُ حَتَّى
صَيَّرَهُ لَكَ رَعِيَّةً وَصَيَّرَ
حُكْمَكَ عَلَيْهِ نَافِذًا، لَا يَمْتَنِعُ

Rights of Subjects

18- The Right of Subjects through Authority

Then the right of your subjects through authority is that you should know that you have authority over them due to your power over them, and that they have been made your subjects through their weakness and humility. What do they deserve whose weakness and humility made them your subjects, and made your authority over them effective. They do not disobey you by their own

<p>የተፈረደባቸው ዜጎች ምን እንደሚገባቸው ማወቅ ነው። ይኸውም በራሳቸው ጉልበትና ኃይል ተመክተው አለመታዘዝ አይችሉም። በአላህ ምህረትና ጥበቃ እና በትዕግስት ካልሆነ በስተቀር ኃይልህን በመቀናቀን በአንተ ላይ ሌላ ረዳት መሻት አይችሉም። ሌሎችን ተገዢ ለማድረግ የሚያስችልህ የበለጠ ጉልበትና ኃይል አላህ እንደሰጠህ ማወቅ ምንኛ አግባብነት ያለው ጉዳይ ነው! ጌታህንም አመስግነው። አላህም ለአመስጋኞች ፀጋውን ያበዛልና! ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>مِنْكَ بَعْزَةٌ وَلَا قُوَّةَ وَلَا يَسْتَنْصِرُ فِيمَا تَعَاظَمَهُ مِنْكَ إِلَّا [بِاللهِ] بِالرَّحْمَةِ وَالْحَيَاظَةِ (13) وَالْأَنَاءَةِ (14)، وَمَا أَوْلَاكَ إِذَا عَرَفْتَ مَا أَعْطَاكَ اللهُ مِنْ فَضْلِ هَذِهِ الْعِزَّةِ وَالْقُوَّةِ الَّتِي قَهَرْتَ بِهَا أَنْ تَكُونَ لِلَّهِ شَاكِرًا، وَمَنْ شَكَرَ اللهُ أَعْطَاهُ فِيمَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>might and power. They cannot find a supporter against your power except [by God], by His Mercy and Protection, and patience. How proper it is for you to recognize that God has granted you this increased might and power with which you have subdued others. You should be thankful to God. And God will increase His Graces to those who thank Him. And there is no power but in God.</p>
--	---	---

**19. የዜጎች (ተገዢዎች) ሐቅ
በዕውቀቱ የበላይነት
በተሰጠው አካል አንጻር**

በዕውቀቱ የተነሳ በዜጎች ላይ የበላይነት (የገዢነት) ስልጣን ያለው ሰው ሐቅ ደግሞ አላህ በሰጠህ ዕውቀት በተገዢዎችህ ላይ የበላይነት እንዲሰጠህና በጥበቡ ካዝና ላይ ስልጣን እንደቸረህ ማወቅ እንዳለብህ ነው። በዚህ አላህ ስልጣን በሰጠህ ነገር ላይ ከፀናህና ካዝናውን በወጡ እንደሚጠብቅ ሰው ከሆንክ፣ በባሮቹ ጉዳይ ላይ ጌታውን እንደሚያከብር ርህሩህ መካሪ ከሆንክ፣ የቸገረው ሰው

19. حق الرعية بالعلم

وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِالْعِلْمِ فَأَنْ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَكَ لَهُمْ (15) فِيمَا آتَاكَ مِنَ الْعِلْمِ وَوَلَّاكَ مِنْ خَزَانَةِ الْحِكْمَةِ، فَإِنْ أَحْسَنْتَ (16) فِيمَا وَلَّاكَ اللَّهُ مِنْ ذَلِكَ وَقُمْتَ بِهِ لَهُمْ مَقَامَ الْخَازِنِ الشَّفِيقِ النَّاصِحِ لِمَوْلَاهُ فِي عِبِيدِهِ، الصَّابِرِ الْمُحْتَسِبِ الَّذِي إِذَا رَأَى ذَا حَاجَةٍ أَخْرَجَ لَهُ مِنَ الْأَمْوَالِ الَّتِي فِي يَدَيْهِ كُنْتَ

**19- The Right of Subjects
through Knowledge**

And the right of your subjects through knowledge is that you should know that God established you over them through what He has granted you of knowledge and what He has granted authority over His treasures of wisdom. If you do well in what God has given you authority over and treat them the same as the treatment of the treasurer, a sympathetic counselor who respects his master in the affairs of the

<p>ሲያጋጥመው በቁጥጥሩ ስር ካለው ንብረቱ የተወሰነውን አሳልፎ መስጠት የሚችል ጽኑ በጎ አድራጊ ከሆንክ ያኔ በሳል ትሆናለህ። ተስፋ የተሞላህና በእምነት የፀናህም ትሆናለህ። አለበለዚያ ግን ጌታውን የካደና ለፍጥረታቱ ኢ-ፍትሐዊ የሆነ ሰው በመሆን አላህ ፀጋውንና ኃይሉን ከአንተ ይገፍ ዘንድ ራስህን ታጋልጣለህ።</p>	<p>رَاشِدًا، وَكُنْتَ لِنَاكَ أَمَلًا (17) مُعْتَقِدًا وَإِلَّا كُنْتَ لَهُ خَائِنًا وَلِخَلْقِهِ ظَالِمًا وَلِسُلْبِهِ وَعِزُّهُ مُنْعَرِّضًا.</p>	<p>slaves, the steadfast good-doer who, when he sees one who is needy, takes some of the property that he has control over to give away. Then you will be matured. And will be hopeful and faithful. Otherwise you will be regarded as betraying Him, and unjust to His creatures, and exposing yourself to God's seizing His Graces and Power from you.</p>
<p>20. የሚስት ሐቅ</p> <p>በጋብቻ ኮንትራት የተነሳ በስርህ ለምትተዳደር የትዳር ጓደኛን በተመለከተ ያለው ሐቅ ደግሞ አላህ እሷን ላንተ</p>	<p>20. حق الزوجة</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِمِلْكِ النِّكَاحِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ</p>	<p>20- The Right of the Wife</p> <p>And the right of your subject through matrimonial contract is</p>

መርጊያ፣ የደስታና የእርካታ ምንጭ እንዲሁም የልብ ወዳጅና ምቹ ጓደኛ እንዳደረገልህ ማወቅ እንዳለብህ ነው። የትዳር አጋሮች አንዳችሁ ለሌላው የተሰጠ የአላህ ፀጋ መሆኑን ማወቅ አለባችሁ። ለዚህ የአላህ ፀጋ ደግሞ መልካም ወዳጅ መሆንና በክብርና በትህትና ትንክባካባት ዘንድ ግድ ይለሃል። እንዲህም ሆኖ ደግሞ አንተ በሷ ላይ ያለህ ሐቅ የበለጠ ጥብቅ ነው። አንተ በምትወደውም ሆነ በምትጠላው ነገር በሙሉ ማለትም በፈቀድከውና በከለከልከው ነገር ላይ ሁሉ የአላህን መመሪያዎች ወደ መጣስ ከሚያመራ ተግባር ውጭ በማንኛውም ሁኔታ ልትታዘዝህ ግዴታ አለባት። ከአንተ እዝነትና አብሮ የመሆን ወይም የመቀራረብ መብት ሊኖራት ይገባል። እሷ የእርጋታ ምንጭ ናትና። ማግኘት

جَعَلَهَا سَكَنًا وَمُسْتَرَاخًا وَأُنْسًا وَوَاقِيَةً، وَكَذَلِكَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمْ يَجِبُ أَنْ يَحْمَدَ اللَّهَ عَلَى صَاحِبِهِ، وَيَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ نِعْمَةٌ مِنْهُ عَلَيْهِ. وَوَجِبَ أَنْ يُحْسِنَ صُحْبَةَ نِعْمَةِ اللَّهِ وَيُكْرِمَهَا وَيَرْفُقَ بِهَا وَإِنْ كَانَ حَقُّكَ عَلَيْهَا أَغْلَظَ (18) وَطَاعَتِكَ بِهَا أَلْزَمَ فِيمَا أَحْبَبْتَ وَكَرِهْتَ مَا لَمْ تَكُنْ مَعْصِيَةً، فَإِنَّ لَهَا حَقَّ الرَّحْمَةِ وَالْمُؤَانَسَةِ، وَمَوْضِعُ السُّكُونِ إِلَيْهَا قَضَاءٌ

that you should know that God has made her repose, a comfort and a companion, and a maintainer for you. It is incumbent upon each of you to thank God for the other and realize that the other one is God's blessing for you. It is obligatory to be a good companion for God's Blessing, and to honor her and treat her gently. Yet, your right over her is more incumbent and she must obey you in every matter that you like or detest- except in acts of disobedience to God. She should

<p>የሚገባህን እርካታና ለዛ ለማግኘት ልታስብላት ይገባል። ይህ ደግሞ ትልቅ ነገር ነው። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>اللَّذَّةِ الَّتِي لَا بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَذَلِكَ عَظِيمٌ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ.</p>	<p>enjoy the rights of mercy and intimacy, as she is an object of tranquility. You should care for her through consummation of the lust that must be consummated. And that is surely great. And there is no power but in God.</p>
<p>21. የአገልጋይህ ሐቅ</p> <p>አገልጋይህ ሆኖ በአንተ ስር የሚተዳደር ሰው ሐቁ ደግሞ እሱም እንደ አንተው የአምላክ ፍጡር መሆኑንና ከተመሳሳይ ሥጋና ደም እንደተሰራ ማወቅ ይኖርብሃል። በአንተ ስር መሆኑ ብቻ</p>	<p>21. حق الرعية بملك اليمين</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ رَعِيَّتِكَ بِمِلْكِ الْيَمِينِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ خَلَقُ رَبِّكَ، وَلَحْمُكَ وَدَمُكَ وَأَنَّكَ تَمْلِكُهُ لَا أَنْتَ صَنَعْتَهُ دُونَ اللَّهِ وَلَا خَلَقْتَ</p>	<p>21- The Right of Your Slave</p> <p>And the right of your subject through being your slave is that you should know that he is a creature of your Lord and is made of the same flesh and blood. And</p>

ነው ልዩነቱ እንጂ እንዳልፈጠርከው ማሰብ ያስፈልጋል። አንተም በአላህ አንፃር እጅግ የበታች መሆንን አስተውል። መስሚያውንም ሆነ ማያውን አንተ እንዳልፈጠርክ የዕለት ጉርሱንም ሆነ ሲሳይ የሚለግሰው አላህ እንጂ አንተ እንዳልሆንክ ማስተዋል ይኖርብሃል። ለአንተም ብቃቱን የሚሰጥ አምላክ መሆኑን ማወቅ ያስፈልጋል። በስርህ እንዲሆን ያገራልህ፣ በኃላፊነት የሰጠህ አላህ መሆኑን ማወቅና እሱ በሚንከባከብህ መልኩ መንከባከብ እንዲሁም ከምትለብሰው ማልበስና ከምትመገበው መመገብ አለብህ። ከአቅሙ በላይ የሆነ ነገር አትጫንበት፡ ፡ ካልፈለከውና ካልተስማማህ

لَهُ سَمْعًا وَلَا بَصَرًا وَلَا أَجْرِيَتَ لَهُ رِزْقًا وَلَكِنَّ اللَّهَ كَفَّاكَ ذَلِكَ، ثُمَّ سَخَّرَهُ لَكَ وَاتَّمَنَّاكَ عَلَيْهِ وَاسْتَوْدَعَكَ إِيَّاهُ لِنَحْفَظَهُ فِيهِ وَتَسِيرَ فِيهِ بِسِيرَتِهِ فَتُطْعِمَهُ مِمَّا تَأْكُلُ وَتُلْبِسُهُ مِمَّا تَلْبِسُ وَلَا تُكَلِّفُهُ مَا لَا يُطِيقُ، فَإِنْ كَرِهْتَ [ه] خَرَجْتَ إِلَى اللَّهِ مِنْهُ وَاسْتَبَدَّلْتَ بِهِ وَلَمْ تُعَذِّبْ خَلَقَ اللَّهُ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

you only own him, but you are much too inferior to God and you have not created him. And you have not created his hearing and sight, nor do you provide his daily sustenance; rather it is God who gives you sufficiency for that. Then He subjugated him to you, entrusted him to you, and provisionally consigned him with you. So protect him there, and treat him well just as well as he has treated you, and feed him with what you eat yourself, and clothe him with what you clothe yourself.

<p>እንዲሄድ ፍቀድለትና በሌላ ቀይረው እንጂ የአላህን ፍጡር አትጋፋ። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>		<p>And do not burden him with what he cannot withstand. And if you dislike him, you ought to let him go and replace him, but do not torment God's creature. And there is no power but in God.</p>
<p>የሥጋ ዘመድ ሐቆች (መብትና ግዴታዎች) 22. የእናትህ ሐቅ</p> <p>የእናትህ ሐቅ ደግሞ ማንም ሰው ሌላውን መሸከም የሌለበት ጊዜ የተሸከመችህ፣ ማንም ሰው ሌላውን የማይመግብበት ወቅት ከልቧ ፍሬ</p>	<p>حقوق الرّحم 22. حق الأم</p> <p>فَحَقُّ أُمِّكَ، فَإِنْ تَعَلَّمَ أَنَّهَا حَمَلَتْكَ حَيْثُ لَا يَحْمِلُ أَحَدٌ أَحَدًا وَأَطْعَمَتْكَ مِنْ ثَمَرَةٍ قَلْبُهَا مَا لَا يُطْعِمُ أَحَدٌ أَحَدًا،</p>	<p>Rights of Relations of Kin</p> <p>22- The Right of Your Mother</p> <p>Then the right of your mother is that you should know that she</p>

የመገባቸው፤ በመስሚያዊና በእይታዋ፤
በእጆቿና በእግሮቿ፤ በፀጉሯና በቆዳዋ
እንዲሁም በመላው የተቀረው
የሰውነት ክፍሎቿ በሙሉ አንተን
ለመከላከልና ለመንከባከብ እንደጣረች
ማወቅ አለብህ። ይህንንም ያደረገችው
በደስታና በሐሴት ነበር።
የሚደርስባትን ጉዳትና ህመም፤
ስቃይና መከራ ችላ በደስታና በጉጉት
ሁሉን ነገር ታደርግልህ እንደነበረ
መረዳት አለብህ። ኃያሉ አላህ ከእርሷ
ሥር አውጥቶህ ለአፈር እስከዳረገህ
ጊዜ ድረስ እናትህ በዚሁ ሁኔታ ይዛህ
ነበር።
አንተ እስከበላህ ድረስ እርሷ ብትራብ፤
እስከለበስክ ድረስ ብትታረዝ፤ አንተ
አስከጠጣህ ድረስ አሷ ብትጠማ፤

وَأَنهَا وَقَتَكَ بِسَمْعِهَا
وَبَصَرِهَا وَيَدِهَا
وَرِجْلِهَا وَشَعْرِهَا
وَبَشَرِهَا وَجَمِيعِ
جَوَارِحِهَا مُسْتَبْشِرَةً
بَذَلِكَ، فَرَحَةً
مُؤَابِلَةً (19)، مُحْتَمِلَةً لِمَا
فِيهِ مَكْرُوهُهَا وَأَلَمُهَا
وِثْقَلُهَا وَعَظْمُهَا حَتَّى دَفَعَتْهَا
عَنكَ يَدُ الْقُدْرَةِ وَأَخْرَجَتْكَ
إِلَى الْأَرْضِ فَرَضِيَّتُ أَنْ
تَشْبَعَ وَتَجُوعُ هِيَ، وَتَكْسُوكَ
وَتَعْرَى، وَثَرْوِيكَ وَتَظْمَأُ،

carried you where no one carries
anyone, and she fed you with the
fruit of her heart -that which no
one feeds anyone, and she
protected you with her hearing
and sight, and her hands and legs,
and her hair and skin and all her
other organs. She was highly
delighted to do so. She was happy
and eager, enduring the harm and
the pains, and the heaviness and
the grief until the Mighty Hand
expelled you out of her and
delivered you out to the earth.
She did not care if she went

አንተ እስከተጠለልክ ድረስ እሷ በፀሐይ ሐሩር ብትቃጠል፣ አንተ ደስተኛ እስከሆንክ ድረስ እሷ ብትሰቃይ፣ አንተ እረፍት እስካገኘህ ድረስ እርሷ እንቅልፍ ብታጣ ግድ አልነበራትም። ወገሷ መኖሪያህ፣ ታፋዋ መቀመጫህ፣ ጡቷ የመጠጥ ሲሳይህ፣ ህይወቷ ምሽግህ ነበር። ከዚህ ዓለም ሐሩርና ውርጭ ተከላከለችህ። ለዚህ ሁሉ ማመስገን አለብህ። በአላህ ፀጋና ረዳት ካልሆነ በቀር የሷን ምስጋናና ውለታ በጭራሽ ልትወጣው አትችልም።

وَتُظِلُّكَ وَتُضَيِّقُ، وَتَنَعِّمُكَ
بِبُؤْسِهَا، وَتُلَذِّدُكَ بِالنَّوْمِ
بَارْقِهَا، وَكَأَنَّ بَطْنَهَا لَكَ
وِعَاءٌ، وَحِجْرُهَا لَكَ
جُورَاءَ (20)، وَتَذِيهًا لَكَ
سِقَاءً، وَنَفْسُهَا لَكَ وَقَاءً،
تُبَاشِرُ حَرَّ الدُّنْيَا وَبَرْدَهَا لَكَ
وُدُونَكَ، فَتَشْكُرُهَا عَلَى قَدْرِ
ذَلِكَ وَلَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ إِلَّا بِعَوْنِ
اللَّهِ وَتُوفِّيهِ.

hungry as long as you ate, and if she was naked as long as you were clothed, and if she was thirsty as long as you drank, and if she was in the sun as long as you were in the shade, and if she was miserable as long as you were happy, and if she was deprived of sleeping as long as you were resting. And her abdomen was your abode, and her lap was your seat, and her breast was your supply of drink, and her soul was your fort. She protected you from the heat and the cold of this world. Then you should thank

		her for all that. You will not be able to show her gratitude unless through God's help and His granting you success.
<p>23. የአባትህ ሐቅ</p> <p>የአባትህ ሐቅ ደግሞ እሱ የአንተ መሰረት (ስር) እንደሆነና አንተ ደግሞ ቅርንጫፉ እንደሆንክ ማወቅ አለብህ። እሱ ባይኖር ኖሮ አንተም አትኖርም ነበር።</p> <p>አንዳች የሚያስደስትህ ነገር በራስህ ላይ ባየህ ጊዜ አባትህ የበረከትህ ሁሉ ምንጭ መሆኑን መዘንጋት የለብህም። ስለዚህ ይህንን እያስታወስክ ጌታህን</p>	<p>23. حق الأب</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ أَبِيكَ فَتَعْلَمَ أَنَّهُ أَصْلُكَ، وَأَنْتَ فَرْعُهُ، وَأَنْتَ لَوْلَاهُ لَمْ تَكُنْ. فَمَهْمَا رَأَيْتَ فِي نَفْسِكَ مِمَّا يُعْجِبُكَ فَاعْلَمْ أَنَّ أَبَاكَ أَصْلُ النِّعْمَةِ عَلَيْكَ فِيهِ وَاحْمَدِ اللَّهَ وَاشْكُرْهُ عَلَى قَدْرِ ذَلِكَ وَلَا</p>	<p>23- The Right of the Father</p> <p>And the right of your father is that you should know that he is your root and you are his branch. And without him, you would not be. Whenever you see anything in yourself which pleases you, you should know that your father is the root of its blessing upon you.</p>

<p>አወድስ፤ አመስግነውም። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>So praise God and thank Him in recognition of that. And there is no power but in God.</p>
<p>24. የልጅ ሐቅ</p> <p>የልጅህ ሐቅ ደግሞ እሱ ከአንተ እንደሆነ (እንደተገኘ) እና በዚህ ዓለም ላይ የሚያደርገው በጎ ተግባርም ሆነ እኩይ ሥራዎች በአንተ እንደሚወሱ ማወቅ አለብህ። በመልካም ስብዕና ልታንፀው፣ ወደ አላህ መንገድ ልትመራውና ባንተ ቦታ ሆኖ እና ለራሱም አላህን ይታዘዝ ዘንድ ልታስተምረው የተጣለብህን ኃላፊነት መወጣት አለብህ። እነሆ ይህንን</p>	<p>24. حق الولد</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ وَلَدِكَ فَتَعَلَّمَ أَنَّهُ مِنْكَ وَمُضَافٌ إِلَيْكَ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا بِخَيْرِهِ وَشَرِّهِ، وَأَنَّكَ مَسْئُولٌ عَمَّا وَلَّيْتَهُ مِنْ حُسْنِ الْأَدَبِ وَالذَّلَالَةِ عَلَى رَبِّهِ وَالْمَعُونَةِ لَهُ عَلَى طَاعَتِهِ فِيكَ وَفِي نَفْسِهِ، فَمُثَابٌّ عَلَى ذَلِكَ وَمُعَاقَبٌ،</p>	<p>24- The Right of the Child</p> <p>And the right of your child is that you should know that he is from you and he will be ascribed to you in this world through both his good deeds and his evil deeds. And you are responsible for what has been entrusted to you in teaching him good conduct, and guiding him toward his Lord and helping him</p>

<p>በማድረግህ ትሸለማለህ፤ ባለማድረግህም ትቀጣለህ፡፡ ተንከባክበህ አንደምታሳድገውና ለዚህም ኩራት እንደሚሰማህ ሁን፡፡ በሁለታችሁ መካከል ባለው ጉዳይ የተነሳ የጌታውን ምህረት እንዳገኘና ለምትለግሰው እንክብካቤ ትልቅ ምንዳ እንደሚያገኝ ሰው ሁን፡፡ ይህን በማድረግህም መልካም ነገር ለማድረግ እንደበቃህ ይሰማህ፡፡ ኃይል በአላህ እንጂ የለም!</p>	<p>فَاعْمَلْ فِي أَمْرِهِ عَمَلٌ الْمُتَزَيِّنَ بِحُسْنِ أَثَرِهِ عَلَيْهِ فِي عَاجِلِ الدُّنْيَا، الْمُعْذِرِ إِلَى رَبِّهِ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ بِحُسْنِ الْقِيَامِ عَلَيْهِ وَالْأَخْذُ لَهُ مِنْهُ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>to obey Him on your behalf and for himself. Then you will be rewarded for so doing, and you will be punished. Then regarding his affairs, act like one who will be proud of bringing him up in this world, and one who is excused by His Lord for what is between you and him for taking good care of him, and the good results you achieved. And there is no power but in God.</p>
--	--	---

25. የወንድም ሐቅ

የወንድምህ ሐቅ ደግሞ እንዲህ ነው፡-
ወንድምህ የምትዘረጋው እጅህ
እንደሆነ፤ የምታርፍበት ጀርባህ፤
የምትተማመንበት ኃይልህ፤ መዳረሻ
ጉልበትህ መሆኑን ማወቅ አለብህ፡፡
ለብቻው አትተወው፤ በጠላቱ ላይ
እርዳው፤ በሱና በሰይጣኖቹ መካከል
ጣልቃ ግባ፤ እንዲሁም መልካም ምክር
ለግሰው፡፡ ለአላህ ብለህ ቅረበው፡፡
አላህን የሚታዘዝ ከሆነና ጌታው
የጣለበትን ኃላፊነት በወጉ የሚወጣ
ከሆነ እሰየው፡፡ ይህ ካልሆነ ግን ከእሱ
ይልቅ አላህ የተሻለና የበለጠ ክብር
ሊሰጠው እንደሚገባ አትዘንጋ፡፡

25. حق الأخ

وَأَمَّا حَقُّ أَخِيكَ فَتَعَلَّمَ أَنَّهُ يَدُكَ
الَّتِي تَبْسُطُهَا، وَظَهْرُكَ الَّذِي
تَتَلَحَّجُّ إِلَيْهِ، وَعِزُّكَ الَّذِي
تَعْتَمِدُ عَلَيْهِ، وَقُوَّتُكَ الَّتِي
تَصُولُ بِهَا، فَلَا تَتَّخِذْهُ
سِلَاحًا عَلَى مَعْصِيَةِ اللَّهِ
وَلَا عُدَّةً لِلظُّلْمِ بِحَقِّ اللَّهِ، وَلَا
تَدْعُ نُصْرَتَهُ عَلَى نَفْسِهِ
وَمَعُونَتِهِ عَلَى عَدُوِّهِ وَالْحَوْلِ
بَيْنَهُ وَبَيْنَ شَيَاطِينِهِ وَتَأْدِيَةِ
النَّصِيحَةِ إِلَيْهِ وَالْإِقْبَالَ عَلَيْهِ

25- The Right of the Brother

And the right of your brother is
that you should know that he is
your hand that you extend, and
your back to whom you seek
refuge, and your power upon
whom you rely, and your might
with which you compete. Take
him not as a weapon with which
to disobey God, nor as a means
with which to violate God's rights.
And do not neglect to help him
against his own self and support

	<p>فِي اللَّهِ فَإِنْ انْقَادَ لِرَبِّهِ وَأَحْسَنَ الْإِجَابَةَ لَهُ وَإِلَّا فَلْيَكُنِ اللَّهُ آثَرَ عِنْدَكَ وَأَكْرَمَ عَلَيْكَ مِنْهُ (21)</p>	<p>him against his enemy, and intervene between him and his devils, and give him good counsel, and associate with him for God's sake. Then if he obeys his Lord and is responsible towards Him properly it is fine. Else God should be more preferable and more honorable to you than he is.</p>
--	--	--

የሌሎች ሐቅ

26. ጌታው ነፃ ባወጣው ባሪያ ላይ ያለው ሐቅ

ውለታ የዋለልህ ጌታህ ያለው ሐቅ ደግሞ ከባርነት ሰቆቃና ውርደት ትወጣ ዘንድ ገንዘቡንና ንብረቱን እንደሰዋና ወደ ነፃነት ክብርና ሞገስ አምጥቶ ከሌሎች ሰዎች ጋር እንደቀላቀለህ መገንዘብ ይኖርብሃል። የራሱ ምርኮኛና ንብረት ሆነህ ሳለህ የባርነትን ቀንበር ሰበረልህ። የነፃነትን መልካም መዳካ እንድታሸትና ከጭቆና እስር ቤት አውጥቶህ ከመከራና ችግር አላቀቀህ። የፍትህ አንደበት ተቋዳሽ

حقوق الآخرين

26. حق المنعم على

مولاه وَأَمَّا حَقُّ الْمُنْعِمِ عَلَيْكَ بِالْوَلَاءِ (22) فَإِنْ تَعْلَمَ أَنَّهُ أَنْفَقَ فِيكَ مَالَهُ، وَأَخْرَجَكَ مِنْ ذُلِّ الرِّقِّ وَوَحْشَتِهِ إِلَى عِزِّ الْحُرِّيَةِ وَأُنْسِهَ، وَأَطْلَقَكَ مِنْ أَسْرِ الْمُلْكَةِ، وَفَكَ عَنْكَ حِلَقَ الْعُبُودِيَّةِ (23)، وَأَوْجَدَكَ رَائِحَةَ الْعِزِّ،

Rights of Others

26- The Right of Master on the Freed Slave

Then the right of your master who has favored you is that you should know that he has spent his property for you and has brought you out of the abasement of slavery and its desolation, and has brought you into the honor of freedom and its sociability. And he has freed you from the captivity of

እንድትሆንና በመላው ዓለም ላይ በነፃነት እንድትገኙንቀሳቀስ አደረገህ። በራስህ ላይ ባለቤትነትህን አጎናጸፈህ። ከባርነት አውጥቶህ አምላክህን የማምለክ ነፃነትህን ሰጠህ።

ይህንን በማድረግ ለሀብቱ መቅቀነስ ተዳርጓል። ስለዚህ ከሥጋ ዝምድና ቀጥሎ በዚህች ዓለምም ሆነ በወዲያኛው ዓለም ከፍጡራን ሁሉ ላንተ እጅግ የቀረበ ሰው መሆኑንና ለአላህ ብለህ ልትረዳውና ልታግዘው የሚገባ እጅግ እድለኛ ፍጡር እንደሆነ መረዳት አለብህ። ስለዚህ ማንኛውም ተግባሩን በተመለከተ ራስህን ከሱ አታስቀድም።

وَأَخْرَجَكَ مِنْ سِجْنِ الْقَهْرِ،
وَدَفَعَ عَنْكَ الْعُسْرَ، وَبَسَطَ
لَكَ لِسَانَ الْإِنْصَافِ،
وَأَبَاحَكَ الدُّنْيَا كُلَّهَا فَمَلَكَكَ
نَفْسَكَ، وَحَلَّ أَسْرَكَ، وَفَرَّغَكَ
لِعِبَادَةِ رَبِّكَ، وَاحْتَمَلَ بِذَلِكَ
التَّقْصِيرَ فِي مَالِهِ، فَتَعَلَّمَ
أَنَّهُ أُولَى الْخَلْقِ بِكَ بَعْدَ
أُولَى رَحِمِكَ فِي حَيَاتِكَ
وَمَوْتِكَ، وَأَحَقَّ الْخَلْقِ
بِنَصْرِكَ وَمَعُونَتِكَ وَمُكَانِفَتِكَ
فِي دَاتِ اللَّهِ، فَلَا تُؤْثِرْ عَلَيْهِ
نَفْسَكَ مَا أَحْتَاجَ إِلَيْكَ.

his own possession and has released the bonds of his slavery from you. And he has led you to smell the scent of honor, and has brought you out of the prison of subjugation, and has repelled hardship from you, and has extended to you the tongue of fairness, and has liberated you to freely move about in the whole world, and has given you ownership of yourself, and has freed you from captivity, and has given you the freedom to worship your Lord. And for this he has

		<p>suffered a decrease in his fortune.</p> <p>Then you should know that he is the closest creature to you after your relations of kin, in your life and after your death, and that he is the most meritorious creature to receive your assistance and support, and your help for God's sake. Therefore do not prefer yourself to him regarding any of his needs.</p>
--	--	--

27. ነፃ የወጣ ባሪያ በጌታው ላይ ያለው ሐቅ

ዉለታ የዋልክለት አገልጋይ (ባሪያ) ያለው ሐቅ ደግሞ አላህ አንተን ረዳቱ፤ መጠለያውና ማረፊያው እንዲሁ አጋሩና መሸሻው አድርጎ እንዳስቀመጠህ ማወቅ አለብህ። እሱን ደግሞ በአንተና በአምላክህ መካከል አማላጅና የመቃረቢያ መንገድ አድርጎ አስቀመጠው። ይኸዉም ይህ ወደ ፊት ከእሱ የምታገኘው ሽልማት ነው። የቅርቡ ሽልማትህ ደግሞ እሱ ምንም የሥጋ ዘመድ ከሌለው ወራሹ አንተ መሆንህ ነው። ከብሩን ለመመለስና

27. حق المولى الجارية عليه نعمتك

وَأَمَّا حَقُّ مَوْلَاكَ (24) الْجَارِيَةِ عَلَيْهِ نِعْمَتُكَ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ جَعَلَكَ حَامِيَةً عَلَيْهِ، وَوَاقِيَةً وَنَاصِرًا وَمَعْقِلًا، وَجَعَلَهُ لَكَ وَسِيلَةً وَسَبَبًا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ فَالْحَرِيِّ أَنْ يَحْجُبَكَ عَنِ النَّارِ فَيَكُونَ فِي ذَلِكَ ثَوَابٌ مِنْهُ فِي الْآجِلِ، وَيَحْكُمُ لَكَ بِمِيرَاتِهِ فِي الْعَاجِلِ إِذَا لَمْ

27- The Right of the Freed Slave On His Master

And the right of the slave whom you have favored is that you should know that God has established you as his supporter, and shelter and assistant, and refuge, and He has established him for you as the means and as a mediator between you and Him. Then by freeing him, he will protect you from the Fire. And this is the reward you get from

ነፃነቱን ለማወጅ ላወጣኸው ገንዘብና
ንብረት ካሳ አለህ፡፡ ሙብቱን
ካላከበርክ ግን ውርሱ ላንተ ስለመገባቱ
ስጋት አለ፡፡ ኃይል በአላህ እንጂ
የለም፡፡

يَكُنْ لَهُ رَحِمٌ، مُكَافَأَةً
لِّمَا أَنْفَقْتَهُ مِنْ مَالِكَ
عَلَيْهِ وَقُمْتَ بِهِ مِنْ
حَقِّهِ بَعْدَ إِنْفَاقِ مَالِكَ، فَإِنْ
لَمْ تَقُمْ بِحَقِّهِ خِيفَ عَلَيْكَ أَنْ
لَا يَطِيبَ لَكَ مِيرَاثُهُ. وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ.

him in the future. And your
immediate reward is to inherit
from him if he does not have any
relations of kin. There is a
compensation for the property
you have spent for him, and
respecting his rights after you
spent your property. Then if you
do not respect his rights, there is
the fear upon you that his
inheritance would not be purified
for you. And there is no power
but in God.

28. ወሊታ የዋለልህ ሰው ያለው ሐቅ

በጎ የዋለልህ ሰው ሐቁ ደግሞ እንዲህ ነው፡- ይኸውም ወሊታውን ማወሳትና ማመስገን አለብህ፡፡ ስሙንም በበጎ ማንሳት አለብህ፡፡ እንዲሁም ዱክዕ ልታደርግለት ይገባል፡፡ በጌታህና በአንተ መካከል ጉዳዩን በማውሳት መልካም ምኞትና ዱክዕ ማድረግ ይገባል፡፡ ይህን ካደረግክ በሚስጢርም ሆነ በይፋ አመስግነኸዋል ማለት ነው፡፡ ወሊታውን መክፈል ከቻልክ ክፈለው፡፡ ካልቻልክ ደግሞ አንድ ቀን ማድረግ እንደሚገባህ ወስን፡፡

28. حق ذي المعروف

وَأَمَّا حَقُّ ذِي الْمَعْرُوفِ عَلَيْكَ فَإِنَّ تَشْكُرَهُ وَتَذْكُرَ مَعْرُوفَهُ وَتَنْشُرَ لَهُ الْمَقَالََةَ الْحَسَنَةَ، وَتُحْلِصَ لَهُ الدُّعَاءَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ، فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كُنْتَ قَدْ شَكَرْتَهُ سِرًّا وَعَلَانِيَةً. ثُمَّ إِنْ أَمَكَنْ مُكَافَأَتَهُ بِالْفِعْلِ كَأَفَاتِهِ وَإِلَّا كُنْتَ مُرْصِدًا لَهُ مُوْطِنًا نَفْسَكَ عَلَيْهَا.

28- The Right of Him Who Treats You Kindly

And the right of him who treats you kindly is that you should thank him and acknowledge his kindness; and spread the good word around about him, and sincerely pray for him between you and God the Praised One. Then if you do that, you have thanked him both in private and in public. Then if you are able to practically recompense him, Do

		recompense him. Otherwise you should be determined to do so later.
<p>29. የሙአዚን (ወደ ሶላት የሚጣራ ሰው) ሐቅ</p> <p>ወደ ሶላት ጥሪ የሚያደርግልህ ሰው ሐቁ ደግሞ አላህን የሚያስታውስህና ወደ መልካም ዕድል የሚጣራህ እንዲሁም አላህ ግዴታ ያደረገብህን ኃላፊነት ትወጣ ዘንድ የሚረዳህ ታላቅ ሰውና ረዳት መሆኑን ማወቅ እንዳለብህ ነው። ስለዚህ በጎ እንደዋለልህ ሰው አመስግነው። በዚህ የተነሳ በቤትህ ውስጥ ከተቀየምከው</p>	<p>29. حق المؤذن</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْمُؤَذِّنِ فَإِنْ نَعْلَمَ أَنَّهُ مُذَكِّرُكَ بِرَبِّكَ وَدَاعِيكَ إِلَى حَظِّكَ وَأَفْضَلُ أَعْوَانِكَ عَلَى قَضَاءِ الْفَرِيضَةِ الَّتِي افْتَرَضَهَا اللَّهُ عَلَيْكَ فَتَشْكُرُهُ عَلَى ذَلِكَ شُكْرَكَ لِلْمُحْسِنِ إِلَيْكَ. وَإِنْ كُنْتَ فِي بَيْنِكَ مُهْتَمًّا لِذَلِكَ لَمْ تَكُنْ لِلَّهِ فِي أَمْرِهِ مُتَّهِمًا وَعَلِمْتَ أَنَّهُ نِعْمَةٌ مِنَ اللَّهِ</p>	<p>29- The Right of the Caller to Prayer</p> <p>And the right of your caller to prayer is that you should know that he is the one reminding you of your Lord, and is calling you to your good fortune, and is your greatest helper in fulfilling an obligation that God has made incumbent upon you. Therefore thank him for that just as you thank one who does some good</p>

<p>እንኳ ተግባሩ ለአላህ ብሎ እስከሆነ ድረስ መውቀስ የለብህም። በተጨማሪም እርሱ ከአላህ የተሰጠህ በረከት መሆኑን ማወቅ አለብህ። ይህ ጥርጥር የለውም፤ ስለዚህ ለሱ ስትል ጌታውን በማመስገንና በማወደስ የአላህን በረከት በወጉ መንከባከብ ይኖርብሃል። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>عَلَيْكَ، لَا شَكَّ فِيهَا، فَأَحْسِنُ صُحْبَةَ نِعْمَةِ اللَّهِ بِحَمْدِ اللَّهِ عَلَيْهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>to you. And if you are upset with him at home due to this, you should not accuse him for this since his act is for God. And you should know that he is one of the Blessings of God to you. There is no doubt about it. Then you should kindly treat God's Blessing, by praising God for him under all circumstances. And there is no power but in God.</p>
--	---	---

30. የሰላት ኢማም ሐቅ

ሰላትህን የሚመራልህ ሰው ሐቁ ደግሞ ይህ ኢማም (መሪ) በአንተና በጌታህ መካከል የአማላጅነት ሚና እንደወሰደና አንተን ወክሎ በጌታህ ፊት እንደቆመ ማወቅ አለብህ። እሱ ስለ አንተ ይናገራል፤ አንተ ግን ስለሱ አትናገርም። እሱ ስለ አንተ ይማፀናል፤ አንተ ግን ስለ እሱ አትማፀንም። እሱ ላንተ ያማልዳል፤ አንተ ግን ስለ እሱ አታማልድም። በአላህ ፊት ከመቆም ጭንቀትና ስለ ሰላት ጥያቄ ገላግሎሃል፡ ፡ አንተ ግን ይህንን ለርሱ አላደረግክም። ሰላቱን በወጉ ካልሰገደ ተጠያቂው እሱ እንጂ አንተ

30. حق الإمام في الصلاة

وَأَمَّا حَقُّ إِمَامِكَ فِي صَلَاتِكَ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّهُ قَدْ تَقَلَّدَ السَّفَارَةَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ اللَّهِ وَالْوَفَادَةَ إِلَى رَبِّكَ، وَتَكَلَّمَ عَنْكَ وَلَمْ تَتَكَلَّمْ عَنْهُ، وَدَعَا لَكَ وَلَمْ تَدْعُ لَهُ، وَطَلَّبَ فِيكَ وَلَمْ تَطْلُبْ فِيهِ، وَكَفَّاكَ هَمَّ الْمَقَامِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَالْمُسَاءَلَةَ لَهُ فِيكَ وَلَمْ تَكْفِهِ ذَلِكَ، فَإِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ تَقْصِيرٌ كَانَ

30- The Right of the Ritual Prayer Leader

And the right of your leader in your ritual prayer is that you should know that he has taken on the role of a mediator between you and God and appeared in the presence of your Lord on your behalf. And he speaks for you, but you do not speak for him; and he supplicates for you, but you do not supplicate for him; and he has beseeched for you and you do not

አይደለም። በሰላቱ ላይ ቢሳሳትም
 ኃላፊነቱ የአሱ እንጂ የአንተ አይደለም።
 ፡ እንዲህም ሆኖ በአንተ ላይ የበላይነት
 የለውም። ግና ራሱን አሳልፎ
 በመስጠት አንተን አዳነህ። ሰላትህን
 በሰላቱ አዳነ። ስለዚህ ለዚህ ተግባሩ
 ልታመሰግነው ይገባል።

بِهِ دُونَكَ، وَإِنْ كَانَ آثِمًا لَمْ
 تَكُنْ شَرِيكَهُ فِيهِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ
 عَلَيْكَ فَضْلٌ، فَوَقَى نَفْسَكَ
 بِنَفْسِهِ، وَوَقَى صَلَاتَكَ
 بِصَلَاتِهِ، فَتَشْكُرْ لَهُ عَلَى
 ذَلِكَ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
 بِاللَّهِ.

beseech for him. And he has
 spared you the anxiety of standing
 before God and the question of
 interrogation for your prayer, but
 you do not spare him that. Should
 he perform the prayer imperfectly,
 he is held responsible for that not
 you; and if he makes a mistake
 during the prayer, you will not be
 his partner in it, and there is no
 superiority in this for him over
 you. Then he protected you
 through himself, And he protected
 your prayer through his prayer.
 Therefore thank him for this.

31. የአቀማመጥ ወዳጅ ሐቅ

ከአንተ ጋር የሚኖር ወዳጅ ሐቅ ደግሞ እንዲህ ነው፡- ይኸውም ልታከብረውና በትህትና ልትንከባከበው ይገባል፡፡ ስታናግረው በትህትና፣ እሱን በምታይበት ጊዜ ዓይኑን ከሱ ላይ ላትነቅል፣ የምትለውን በቀላሉ ይረዳ ዘንድ ጥርት ባለ መልኩ ልታናግረው ይገባል፡፡ እሱ ጋር ሄደህ ለመቀመጥ የመጀመሪያው ሰው ከሆንክ ባሻህ ጊዜ ትተኸው ልትሄድ ትችላለህ፡፡ ነገር ግን አንተ ጋር መጥቶ ለመቀመጥ የመጀመሪያው

31. حق الجليس

وَأَمَّا حَقُّ الْجَلِيسِ
فَأَنْ تُلِينَ لَهُ كَنَفَكَ (25)،
وَتُطِيبَ لَهُ جَانِبَكَ، وَتُنْصِفَهُ
فِي مُجَارَاةِ اللَّفْظِ (26) وَلَا
تُغْرِقَ (27) فِي نَزْعِ اللَّحْظِ
إِذَا لَحَظْتَ وَتَقْصِدَ فِي اللَّفْظِ
إِلَى إِفْهَامِهِ إِذَا لَفَظْتَ. وَإِنْ
كُنْتَ الْجَلِيسَ إِلَيْهِ كُنْتَ
فِي الْقِيَامِ عَنْهُ بِالْخِيَارِ وَإِنْ
كَانَ الْجَالِسَ إِلَيْكَ كَانَ
بِالْخِيَارِ. وَلَا تَقُومُ إِلَّا

31- The Right of Your Sitting Companion

And the right of your sitting companion is that you should treat him gently, and warmly welcome him, and be fair while talking with him, and do not take your eyes off of him when you are looking at him, and pronounce your words clearly to help him understand what you say. And if you are the first one to go and sit with him, you can leave him when you wish.

<p>(ቀዳሚው) ሰው ከሆነ እሱም ባሻው ጊዜ ትቶህ ሊሄድ ይችላል። ያለ ፈቃዱ ትተኸው መሔድ የለብህም። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>بِإِذْنِهِ. (28) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>However, if he is the first one to come and sit with you, he can leave you when he wishes to. And you should not leave him without his permission. And there is no power but in God.</p>
<p>32. የጎረቤት ሐቅ</p> <p>የጎረቤትህ ሐቅ ደግሞ በሌለበት ጠባቂው ልትሆንለት፣ በቅርብ ባለበት ደግሞ ልታከብረውና በሁለቱም ሁኔታዎች ውስጥ (በቅርብ እያለም ሆነ እርቆ በሄደበት ወቅት) ልትረዳውና ልትተባበረው ይገባል። ማንኛውንም ስህተቱን መከታተልና መፈላፈል</p>	<p>32. حق الجار</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْجَارِ فَحِفْظُهُ غَائِبًا وَكَرَامَتُهُ شَاهِدًا وَنُصْرَتُهُ وَمَعُونَتُهُ فِي الْحَالَيْنِ جَمِيعًا. (29) لَا تَتَّبِعْ لَهُ عَوْرَةً وَلَا تَبْحَثْ لَهُ</p>	<p>32- The Right of the Neighbor</p> <p>And the right of your neighbor is that you should be as a guardian for him when he is absent, and you should honor him when he is present, and you should assist and</p>

የለብህም። ጉድለቱንና ጥፋቱንም ሥራዬ ብለህ ልትቆጣጠረው አይገባም። ነገር ግን ሳታስበው በአጋጣሚ ጉድለት ካየህበት ያየኸውን ነገር ልትደብቅለትና ነዉሩን ለመጋረድ የተገነባ ምሽግና ጋሻ ልትሆንለት ይገባል። በጦር ተቆፍረውና ተመርምረው ቢገኙበት እንኳ እንዳይታወቅ አድርገህ ገመናውን መደበቅ አለብህ። ሚስጥሩን በድብቅ መስማት የለብህም። በችግር ጊዜ ብቻውን ልትተው አይገባም። መልካም ነገርና በረከት ባጋጠመው ጊዜ መቅናት የለብህም። ማፈንገጡን እለፍለት፤ ስህተቱንም ይቅር በለው። ካለማወቅ የተነሳ ቢያስቀይምህ ታገስና ስሜትህን ተቆጣጠር። እሱን

عَنْ سَوْءٍ [ة] لِّتَعْرِفَهَا، فَإِنْ عَرَفْتَهَا مِنْهُ عَنْ غَيْرِ إِرَادَةٍ مِنْكَ وَلَا تَكُلْفٍ كُنْتَ لِمَا عَلِمْتَ حِصْنًا حَصِينًا وَسِتْرًا سَتِيرًا، لَوْ بَحَثْتَ الْأَسِنَّةَ عَنْهُ ضَمِيرًا لَمْ تَتَّصِلْ إِلَيْهِ لِانْطِوَاءِهِ عَلَيْهِ. لَا تَسْتَمِعْ عَلَيْهِ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ. لَا تُسَلِّمُهُ عِنْدَ شَدِيدَةٍ، وَلَا تَحْسُدْهُ عِنْدَ نِعْمَةٍ. ثَقِيلُ عَثَرَتِهِ وَتَغْفِرُ زَلَّتَهُ. وَلَا تَنْخِرْ حِلْمَكَ عَنْهُ إِذَا جَهِلَ

support him in both situations. You should not pursue any of his imperfections, and you should not seek any of his faults. But if you should discover any of his faults unintentionally, you should take the role of -regarding what you know- a fortified stronghold and a veiling screen. You should guard them in such a way that none of his defects can be discovered even if they are thoroughly inspected through spears. And you should not eavesdrop on him, and you should not forsake him during

<p>ከመርዳት አትቆጠብ፤ እሱን ለማስከፋት ለሚሞክሩት ሰዎች ተገቢ መልስ በመስጠት ተከላከለው። አጉል ምክር እየሰጡ ሊያጭበረብሩት የሚሹ ሰዎችን ተንኮል ጣልቃ በመግባት እርማት ስጥ። ክብር በተሞላበት አኳኑን ተወዳጀው። ኃይልም ሆነ ጉልበት በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>عَلَيْكَ، وَلَا تَخْرُجْ أَنْ تَكُونَ سُلْمًا لَهُ. تَرُدُّ عَنْهُ لِسَانَ الشَّيْثَةِ، وَتُبْطِلُ فِيهِ كَيْدَ حَامِلِ النَّصِيحَةِ، وَتُعَاشِرُهُ مُعَاشِرَةً كَرِيمَةً. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>times of hardship. And you should not envy him when he receives a blessing.</p> <p>Pardon his deviation and forgive his mistakes. And do not lose your temper when he behaves out of ignorance with you. And do not stop to be his supporter, and answer those who scold him. And divulge for him the deception of those who counsel him, and associate with him in an honorable manner. And there is no power nor any strength but in God.</p>
--	--	--

33. የጓደኛ ሐቅ

የጓደኛ ሐቅ ደግሞ በተቻለህ መጠን ከብር በተሞላበት መልኩ ጓደኛው ልትሆነው ይገባል። ፍትሐዊ በሆነ መልኩ ልትይዘውና እሱ እንደሚያከብርህ ሁሉ ልታከብረው ግዴታ አለብህ። እንደሚጠበቅህና እንደሚቆምህ ልትጠብቀውና ልትቆምለት ይገባል። አንደኛው ሌላውን ከብር በተሞላበት መልኩ ይይዝ ዘንድ ቀዳሚ እንዲሆን አታድርገው። የቀዳሚነቱን ቦታ እራስህ ለመያዝ ጣር። ከቀደመህ ግን ለወለታው መልስ የሚሆን ነገር

33. حق الصاحب

وَأَمَّا حَقُّ الصَّاحِبِ فَإِنَّ تَصَحُّبَهُ بِالْفَضْلِ مَا وَجَدْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَإِلَّا فَلَا أَقْلَ مِنْ الْإِنْصَافِ، وَأَنْ تُكْرِمَهُ كَمَا يُكْرِمُكَ، وَتَحْفَظَهُ كَمَا يَحْفَظُكَ، وَلَا يَسْبِقَكَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ إِلَى مَكْرَمَةٍ، فَإِنْ سَبَقَكَ كَأَفَاتِهِ. وَلَا تُقْصِرَ بِهِ عَمَّا يَسْتَحِقُّ مِنَ الْمَوَدَّةِ. تُلْزِمُ نَفْسَكَ نَصِيحَتَهُ وَحِبَاطَتَهُ وَمُعَاضَدَتَهُ عَلَى

33- The Right of the Companion

And the right of the companion is that you should act as his companion with nobility as much as you can. You should at least treat him with fairness and honor him as he honors you, and guard him as he guards you, and do not let him be the first one to deal with the other one with honor. And if he does so, you should do something for him in return. And

<p>ማድረግ ይኖርብሃል። የሚገባውን የወዳጅነት መብት ትንሽም ብትሆን እንኳ አትንፈገው። ልትመክረው፣ ልትንከባከበው፣ ጌታውን የመታዘዝ ተግባር ላይ እንዲፀና ልትረዳውና ምናልባትም የጌታውን ትዕዛዝ ላለመፈጸምና ላለመታዘዝ ከሚያደርገው ሙከራ ይገታ ዘንድ ልትረዳው ይገባል። ምህረት እንጂ መቀጣጫ አትሁንበት። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>طَاعَةَ رَبِّهِ وَمَعُونَتُهُ عَلَى نَفْسِهِ فِيمَا لَا يَهُمُّ بِهِ مِنْ مَعْصِيَةِ رَبِّهِ، ثُمَّ تَكُونُ [عَلَيْهِ] رَحْمَةً وَلَا تَكُونُ عَلَيْهِ عَذَابًا. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>you should not neglect the friendship that he deserves in the least bit. You should commit yourself to advise him, care for him, and help him perform the acts of obedience to his Lord, and help him restrain himself from any act of disobedience of his Lord that he might attempt. Then be like a mercy upon him, and not as a chastisement. And there is no power but in God.</p>
--	---	---

34. የሽሪክ ሐቅ

የሽሪክህ ሐቅ ደግሞ እሱ በሌለበት ጉዳዮቹን መከታተልና መጠበቅ አለብህ። ሳታማከረው በራስህ ብቻ ምንም ውሳኔ ማድረግ የለብህም። ከሱ ጋር ሳትወያይና በአንዳች ጉዳይ ላይ ሳትነጋገሩ በራስህ ብቻ ምንም ዓይነት ተግባር መፈጸም አይገባህም። ንብረቱን ልትጠብቅለትና ከማንኛውም የማጭበርበርና የማታለል ተግባር እንዲቆጠብ ልትመከረው ይገባል፡
: ይከፋም ይልማም ከማጭበርበር ከሚመጣ ጥቅም መቆጠብ እንዳለበት ልትገስጠው ይገባል። ይኸውም "ሸሪኮች እርስ በርስ እስካልተከዱ ድረስ የአላህ እጅ ከእነርሱ ጋር ነው" የሚል ደርሶናል። እነሆ ኃይል በአላህ እንጂ የለም።

34. حق الشريك

وَأَمَّا حَقُّ الشَّرِيكِ،
فَإِنْ غَابَ كَفَيْتَهُ، وَإِنْ
حَضَرَ سَاوَيْتَهُ، وَلَا تَعْزِمَ
عَلَى حُكْمِكَ دُونَ حُكْمِهِ،
وَلَا تَعْمَلَنَّ بِرَأْيِكَ دُونَ
مُظَاهَرَتِهِ، وَتَحْفَظْ عَلَيْهِ
مَالَهُ وَتَنْفِي عَنْهُ خِيَانَتَهُ فِيمَا
عَزَّ أَوْ هَانَ فَإِنَّهُ بَلَّغَنَا أَنَّ
«يَدُ اللَّهِ عَلَى الشَّرِيكَيْنِ
مَا لَمْ يَتَخَاوُنَا». وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ.

34- The Right of the Partner

And the right of the partner is that you should take care of his affairs in his absence. And you should treat him equally when he is present. And you should not make any decisions on your own without considering his opinion. And you should not act according to your own opinion before discussing it with him. You should safeguard his property, and advise him against cheating whether

		there is honor or disdain in it, since it has been transmitted to us: “God's hand is with partners as long as they do not cheat.” And there is no power but in God.
<p>35. የገንዘብ ሐቅ</p> <p>የገንዘብና የንብረትህ ሐቅ ደግሞ ህጋዊ በሆነ መልኩ ካልሆነ በቀር ማግኘት እንደሌለብህና ህጋዊ በሆነ ጉዳይ ላይ ብቻ ማውጣት እንዳለብህ መገንዘብ ነው። አግባብ ባልሆነ መልኩ ማውጣት የለብህም፤ ያለ አግባብም መጠቀም አይኖርብህም። ከአላህ የሆነን ነገር በእርሱ መንገድ ላይ ካልሆነ</p>	<p>35. حق المال</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْمَالِ، فَإِنَّ لَا تَأْخُذَهُ إِلَّا مِنْ حِلِّهِ، وَلَا تُنْفِقُهُ إِلَّا فِي حِلِّهِ، وَلَا تُحَرِّفُهُ عَنْ مَوَاضِعِهِ، وَلَا تَصْرِفُهُ عَنْ حَقَائِقِهِ، وَلَا تَجْعَلُهُ إِذَا كَانَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ</p>	<p>35- The Right of Property</p> <p>And the right of your property is that you should not attain it except by legitimate means and you should only spend it for legitimate causes. You should not spend it improperly, you should not use it wrongfully, and you</p>

በቀር ማጥፋት የለብህም። ወደ አላህ መቃረቢያ መንገድ ልታደርገው ይገባል። ከራስህ አስቀድመህ ምስጋና ቢስ ለሆነ ሰው ምንም አታድርግ። አላህን ባለመታዘዝ ላይ ይጠቀሙት ዘንድ ለሌሎች በወርስነት አትተው። እንዲህ ብታደርግ የዝግገብ ጥፋት ለሚያስከትሉ ሰዎች መጠቀሚያና ረዳት ሆኖ ሊታሰብ ይችላል። ወይም ደግሞ ከአንተ በተሻለ ሁኔታ አላህን የመታዘዝ መንገድ ላይ ለሚጠቀም ሰው ትተህ ልታልፍ ትችል ይሆናል። እንዲህ ከሆነ ደግሞ እሱ ጥቅሙን ያገኛል፤ አንተ ደግሞ ሐጢአትህን ታቅፈህ ትቀራለህ። በተፈጠረውም ነገር ፀፀትና ነዳማ ይጠብቅሃል። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።

وَسَبِّحْ إِلَى اللَّهِ وَلَا تَوَكَّلْ بِهِ عَلَى نَفْسِكَ مَنْ لَعَلَّهُ لَا يَحْمَدُكَ، وَبِالْحَرِيِّ أَنْ لَا يُحْسِنَ خِلَافَتَهُ فِي تَرْكِكَ (30) وَلَا يَعْمَلُ فِيهِ بِطَاعَةِ رَبِّكَ فَتَكُونَ مُعِينًا لَهُ عَلَى ذَلِكَ أَوْ بِمَا أُحْدِثَ فِي مَالِكَ أَحْسَنَ نَظَرًا لِنَفْسِهِ، فَيَعْمَلْ بِطَاعَةِ رَبِّهِ فَيَذْهَبَ بِالْغَنِيمَةِ وَتَبَوَّءَ بِالْإِثْمِ وَالْخَسْرَةِ وَالنَّدَامَةِ مَعَ التَّبَعَةِ (31) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

should not use what is from God in ways other than in His way and make it as a means to approach God. And you should not prefer to use it for one who does not show gratitude instead of using it for yourself. It is better that you do not leave it for others as inheritance who might use it not to obey your Lord, and then your wealth may be considered to be as an assistance for them in so doing. Or you may bequeath your property to one who spends it in the way of obedience to God in

		ways better than you do. Then he will gain the benefits, and you will be left with the sins, and the regret, and blame yourself for the ill consequence. And there is no power but in God.
<p>36. የአብዳሪ ሐቅ</p> <p>አንተ ላይ ገንዘብ ያለው ሰው ሐቁ ደግሞ ያበደረህን ነገር መመለስ ወይም መክፈል የምትችል ከሆነ ጊዜ ሳትወስድ መፈጸም ነው። እንዲከፈለው በፊት ጊዜ መክፈል ይኖርብሃል። ከችግሩ እንዲብቃቃ ማድረግ አለብህ። ዛሬ ነገ ከማለትና</p>	<p>36. حق الغريم الطالب</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْغَرِيمِ الطَّالِبِ لَكَ، (32) فَإِنْ كُنْتَ مُوسِرًا أَوْفَيْتَهُ وَكَفَيْتَهُ وَأَغْنَيْتَهُ وَلَمْ تَرُدِّدْهُ وَتَمُطِّلْهُ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى</p>	<p>36- The Right of the Creditor</p> <p>And the right of him to whom you owe is that you should pay him back if you have the means to do so. You should meet his need, make him rich, and avoid putting</p>

<p>ከሱ ከመሰወር መቆጠብ አለብህ። ነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) «ዛሬ ነገ በማለት ቀጠሮ ማራዘም ሀብታምን መበደል (መዘለም) ነው» ብለዋልና። ነገር ግን አንተም ችግር ውስጥ ከሆንክና መክፈል የማትችል ከሆንክ በመልካም ቃላትና በትህትና በማናገር መመለስ አለብህ። ጨዋነት በተሞላበት መልኩ ልትጠይቀውና በትህትና ልትመልሰው ይገባል። ንብረቱንም ወስደህ እሱንም ያለ አግባብ ማስቸገር የለብህም። እንዲህ ማድረግ በእርግጥ እኩይ ተግባር ነው። በአላህ እንጂ ኃይል የለም!</p>	<p>اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - قَالَ - «مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ». وَإِنْ كُنْتَ مُعْسِرًا أَرْضَيْتَهُ بِحُسْنِ الْقَوْلِ وَطَلَبْتَ إِلَيْهِ طَلَبًا جَمِيلًا وَرَدَدْتَهُ عَنْ نَفْسِكَ رَدًّا لَطِيفًا، وَلَمْ تَجْمَعْ عَلَيْهِ ذَهَابَ مَالِهِ وَسُوءَ مُعَامَلَتِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ لَوُمٌّ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>him off and procrastinating. The Prophet, may God's peace be upon him and his household, said: “Procrastination is oppression for the rich.” But if you are in hardship you should satisfy him by using good words. You should gently ask him and send him away with gentleness. You should not take his property and mistreat him too. That will surely be mean. And there is no power but in God.</p>
--	---	--

37. የኦብሮአደግ ሐቅ

የኦብሮ አደግህ ሐቅ ደግሞ ፍጹም ልታሳስተው፤ ልታታልለው፤ ልትዋሸውና ልታፈዝበት አይገባም። ጓደኞቹን በሙሉ እንደሚያናቁር እንደጠላት አትሁንበት፤ እሱ የሚያምንህ ከሆነ ለሱ ስትል እጅግ መጠንቀቅ አለብህ። ኦብሮአደግንና የቅርብ ወዳጅን ማታለል እንደ አራጣ መሆኑን ማወቅ አለብህ። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!

37. حق الخليط 37- The Right of the Associate

وَأَمَّا حَقُّ الْخَلِيطِ (33)
فَأَنْ لَا تَغُرَّهُ وَلَا تَغْشَهُ وَلَا
تُكَذِّبَهُ وَلَا تُغْفَلَهُ وَلَا تَخْدَعَهُ
وَلَا تَعْمَلَ فِي انْتِقَاضِهِ
عَمَلَ الْعَدُوِّ الَّذِي لَا يُبْقِي
عَلَى صَاحِبِهِ وَإِنْ أَطْمَأَنَّ
إِلَيْكَ اسْتَفْصَيْتَ لَهُ عَلَى
نَفْسِكَ (34) وَعَلِمْتَ أَنَّ عَيْنَ
الْمُسْتَرْسِلِ رِبًّا. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا
بِاللَّهِ.

And the right of the associate is that you should not mislead, or cheat him, lie to him or fool him, and you should not trick him. And you should not treat him as an enemy does -who alienates all his friends. If he trusts you, you should be very careful of yourself for his sake, and realize that cheating the intimate ones is like usury. And there is no power but in God.

የክስ ሐቅ

38. የከላሽ ሐቅ

አንድ በአንተ ላይ ክስ የመሰረተብህ ሰው ሐቅ ደግሞ የተከሰሰክበት ጉዳይ እውነት ከሆነ ማስረጃውን ማክሸፍና ክሱን ማክሰም የለብህም። በሱ ቦታ ሆነህ በራስህ ላይ መከራከርና በራስህ ላይ ሐቀኛ ዳኛ መሆን አለብህ። ሌሎች ምስክሮች ሳያስፈልጉ አንተው በራስህ ላይ መመስከር አለብህ። ይህ በአንተ ላይ ግዴታ የሆነ የአላህ ድንጋጌና መብት ነው። የተከሰሰክበት ጉዳይ ሐሰት ከሆነ ደግሞ በትህትና አስረዳው፤ አላህን እንዲፈራም

حق الخصم

38. حق الخصم المدعي

عليك

وَأَمَّا حَقُّ الْخَصْمِ
الْمُدَّعِي عَلَيْكَ، فَإِنْ كَانَ مَا
يَدَّعِي عَلَيْكَ حَقًّا لَمْ تَنْفَسِخْ
فِي حُجَّتِهِ وَلَمْ تَعْمَلْ فِي
إِبْطَالِ دَعْوَتِهِ وَكُنْتَ
خَصَمَ نَفْسِكَ لَهُ وَالْحَاكِمَ
عَلَيْهَا وَالشَّاهِدَ لَهُ بِحَقِّهِ
دُونَ شَهَادَةِ الشُّهُودِ، فَإِنَّ

The Right of the Adversary

38- The Right of the Claiming Adversary

And the right of the adversary who has a claim against you is that if his claim against you is true, you should not nullify his proof and not abolish his claim. And you should dispute against yourself on his behalf and be a fair judge against yourself, and give witness to his right against you

አስታውሰው። ወደ ኃይማኖቱ እንዲመለስ ገስጸው። አላህን እንዲያስታውስ በማድረግ በአንተ ላይ ያለውን ቁጥር መደንፋት ለማብረድ የተቻለህን ሁሉ አድርግ። አስጠያፊ ቃላት ከመጠቀምና ከመቆጣት ተቆጠብ። ምክንያቱም ስድብና ቁጥ የጠላትን ጠላትነት የሚያጠፋ ሳይሆን በአንተ ላይ በሚፈጽመው ሐጢአት ለጉዳት እንድትዳረግ ያደርጋልና፡ እንዲያውም የጥላቻ ሰይፉን ይበልጥ እንዲሰልና ጉዳት እንዲያደርስብህ ይገፋፋል። ይኸውም ከፉ ቃላት ከፋትን ሊወልዱ መልካም ቃላት ደግሞ ከፋትን ያስወግዳሉ። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።

ذَلِكَ حَقُّ اللَّهِ عَلَيْكَ، وَإِنْ كَانَ مَا يَدَّعِيهِ بَاطِلًا رَفَقْتُ بِهِ وَرَوَّعْتُهُ (35) وَنَاشَدْتُهُ بِدِينِهِ (36) وَكَسَرْتَ حَدَّتَهُ عَنْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ وَالْقِيَتِ حَشَوَ الْكَلَامِ وَلَغَطُهُ (37) الَّذِي لَا يَرُدُّ عَنْكَ عَادِيَّةَ عَدُوِّكَ بَلْ تَبَوُّءُ بِإِثْمِهِ وَبِهِ يَشْحَذُ عَلَيْكَ سَيْفَ عَدَاوَتِهِ (39) لَأَنَّ لَفْظَةَ السُّوءِ تَبَعَتْ الشَّرَّ. وَالْخَيْرُ مُقَمِّعَةٌ لِلشَّرِّ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

without the witnessing of any witnesses. This is the right of God that is made incumbent upon you. But if what he claims against you is false, treat him with patience and remind him to fear God, and implore him to his religion. And by reminding him of God you should help reduce his fury against you. Avoid using indecent words and yelling at him since this will not eliminate the animosity of your enemy but it will result in your suffering from the sin he commits against you. And it will also result in

		his sharpening of the sword of animosity towards you, since indecent words will cause evil but good words will eradicate evil. And there is no power but in God.
<p>39. የተከሳሽ ሐቅ</p> <p>ክስ የምትመስርትበት ሰው ሐቅ ደግሞ ክሱን የመሰረትክበት ጉዳይ እውነት ከሆነ በምትናገርበት ወቅት መልካም ቃላትና በትህትና የተሞላበት አነጋገር መጠቀም አለብህ። ክሱን መስማት ለተከሳሹ ከባድ ነውና። ማስረጃህን ለስለስ ባለ አኳኋን፤ በመተናነስና ግልጽ በሆኑ ዐረፍተነገሮች ትህትና</p>	<p>39 . حق الخصم المدعى عليه</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْخَصْمِ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ فَإِنْ كَانَ مَا تَدَّعِيهِ حَقًّا أَجْمَلْتَ فِي مَقَاوِلَتِهِ(40) بِمَخْرَجِ الدَّعْوَى، فَإِنَّ لِلدَّعْوَى غِلْظَةً</p>	<p>39- The Right of the Claimed Adversary</p> <p>And the right of the adversary against whom you have a claim is that if your claim against him is true, you should use pleasant words while you are filing your claim, since hearing the claim is</p>

በተላበሰ መልኩ ማቅረብ አለብህ።
ወሬና ሐሜት ላይ ተመስርተህ
አትከራከር። ማስረጃህ ፋርሽ ሆኖ
ማረጋገጥ የምትችልበትን ዕድል
እንዳታጣ ተጠንቀቅ። ኃይል በአላህ
እንጂ የለም!

فِي سَمْعِ الْمُدَّعَى عَلَيْهِ.
وَقَصَدْتَ قَصْدَ حُجَّتِكَ
بِالرَّفْقِ وَأَمَهْلِ الْمُهْلَةِ وَأَبْيَنِ
الْبَيَانِ وَالطَّفِ اللَّطْفِ وَلَمْ
تَتَسَاغَلْ عَنْ حُجَّتِكَ
بِمُنَازَعَتِهِ بِالْقِيلِ وَالْقَالَ
فَتَذْهَبَ عَنْكَ حُجَّتُكَ وَلَا
يَكُونَ لَكَ فِي ذَلِكَ دَرَكٌ. وَلَا
قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

harsh for the defendant. And you
should provide your evidence with
lenience, and respite, and with the
clearest statements, and with
absolute gentleness. And you
should not dispute with him over
gossip lest your proofs will be
voided and you will lose the
opportunity to prove them. And
there is no power but in God.

40. የተመካሪ ሐቅ (ከአንተ ምክር የሚፈልግ ሰው ሐቅ)

ከአንተ ምክር የሚሻ ሰው ሐቁ ደግሞ ጠቃሚ ሐሳብ መስጠት የምትችል ከሆነና አንተ በሱ ቦታ ብትሆን ኖሮ የምትወስደውን አማራጭ ለማካፈል የተቻለህን ሁሉ ማድረግ ይኖርብሃል። ይህንን በእዝነትና በትህትና ልታደርገው ይገባል። ትህትናና መተናነስ ፍራቻን የሚያስወግድ ሲሆን ግትርነትና ዋልጌነት ግን ወዳጅነትን ያመክናል። ነገር ግን አንተ ለሱ የሚጠቅም ጥሩ ምክር መስጠት

40. حق المستشار

وَأَمَّا حَقُّ الْمُسْتَشِيرِ،
فَإِنْ حَضَرَكَ لَهُ وَجْهُ رَأْيٍ
جَهَدْتَ لَهُ فِي النَّصِيحَةِ،
وَأَشْرْتَ عَلَيْهِ بِمَا تَعْلَمُ أَنَّكَ
لَوْ كُنْتَ مَكَانَهُ عَمِلْتَ بِهِ،
وَذَلِكَ لِيَكُنْ مِنْكَ فِي رَحْمَةٍ
وَلَيْنٍ، فَإِنَّ اللَّيْنَ يُؤْنِسُ
الْوَحْشَةَ وَإِنَّ الْغِلْظَ يُوحِشُ
مَوْضِعَ الْإِنْسِ. وَإِنْ لَمْ
يَحْضُرْكَ لَهُ رَأْيٌ وَعَرَفْتَ لَهُ
مَنْ تَتَّقُ بِرَأْيِهِ وَتَرْضَى بِهِ

40- The Right of Him Who Seeks Your Advice

And the right of him who seeks your advice is that you should exert all efforts to advise him if you can provide him with a good opinion, and suggest to him to choose what you would have chosen if you were in his shoes. You should do so with mercy and with lenience since lenience will eliminate fear while rudeness will eliminate friendliness. But if you do not have any good advice for him, you should refer him

<p>የማትችል ከሆነ ወደምትተማመንበትና ወደምታውቀው ሌላ ሰው ልትመራው ይገባል። ወደ መልካም ነገር ልትመራውና በተቻለህ መጠን ሁሉ ምክር ልትለግሰው ምንም ወደኋላ ማለትና ጊዜ መስጠት የለብህም። ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>لِنَفْسِكَ دَلِيلُهُ عَلَيْهِ وَأَرْشَدَتَهُ إِلَيْهِ، فَكُنْتَ لَمْ تَأْلُهُ خَيْرًا (41) وَلَمْ تَذْخِرْهُ نَصْحًا. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>to someone else whom you know and trust his advice yourself. You should spare no efforts to guide him towards the good and do your best to advise him. And there is no power but in God.</p>
<p>41. የመከራ ሐቅ</p> <p>ምክር እንዲለግስህ የምትፈልገው ሰው ሐቁ ደግሞ ከአንተ ሐሳብ ጋር የማይስማማ ምክር ቢሰጥህ እንኳ መውቀስ የለብህም። ሰዎች በማይስማሙበት ጉዳይ ላይ የተለያዩ አስተያየትና አስተሳሰብ መኖሩ ተፈጥሮአዊና የተለመደ ነው። በምክሩ</p>	<p>41. حق المشير</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْمُسِيرِ عَلَيْكَ فَلَا تَتَّهِمُهُ فِيمَا لَا يُؤَافِقُكَ عَلَيْهِ مِنْ رَأْيِهِ إِذَا أَشَارَ عَلَيْكَ فَإِنَّمَا هِيَ الْآرَاءُ وَتَصَرُّفُ النَّاسِ فِيهَا</p>	<p>41- The Right of Him Whose Advice You Seek</p> <p>And the right of him whose advice you seek is that you should not accuse him when he gives you advice which does not conform to your own opinion. It is quite natural</p>

ላይ ጥርጣሬ ካለህ ያለመቀበል ነፃነት አለህ። ነገር ግን ምክር ለመለገስ ብቁ ነው ብለህ እስካማከርክ ድረስ የተሳሳተ ምክር እንኳ ቢሰጥህ ልትወቅሰው አይፈቀድልህም። ለሰጠህ መልካም ሐሳብና በጎ ምክር ከማመስገን አትቆጡብ፡ ምክሩ ከተመቸህ ለዚሁ አላህን ልታመስግንና ከዲን ወንድምህም አመስግነህ መቀበል ይኖርብሃል። እንዲሁም እሱም አንድ ቀን ከአንተ ምክር ከፈለገ በተመሳሳይ መልኩ ለመርዳት ዝግጁ መሆን አለብህ። ኃይል በአላህ እንጂ የለም!

وَإِخْتِلَافُهُمْ. فَكُنْ عَلَيْهِ فِي رَأْيِهِ بِالْخِيَارِ إِذَا اتَّهَمْتَ رَأْيَهُ، فَأَمَّا تُهْمُهُ فَلَا تَجُوزُ لَكَ إِذَا كَانَ عِنْدَكَ مِمَّنْ يَسْتَحِقُّ الْمُشَاوَرَةَ. وَلَا تَدَّعِ شُكْرَهُ عَلَى مَا بَدَأَ لَكَ مِنْ إِشْخَاصِ رَأْيِهِ وَحُسْنِ وَجْهِ مَشُورَتِهِ، فَإِذَا وَافَقَكَ حَمِدْتَ اللَّهَ وَقَبِلْتَ ذَلِكَ مِنْ أَخِيكَ بِالشُّكْرِ وَالْإِرْصَادِ بِالْمُكَافَأَةِ فِي مِثْلِهَا إِنْ فَرَعَ إِلَيْكَ. (42) وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

that opinions are divergent and people have various views about their affairs in which they disagree. You are free not to accept his advice if you doubt it. However, you are not permitted to accuse him of providing you with ill advice as long as you consider him to be of those worthy of consultation. Do not stop thanking him for the thoughts and the good advice he has given you. And if it was appropriate for you, you should thank God for it, accept it from your religious brother with gratitude, and be ready to act

		similarly for him should one day he seek your advice. And there is no power but in God.
<p>42. የአማካሪ አገልግሎት ፈላጊ ሐቅ</p> <p>እንድታማክረው የፈለገህ ሰው ሐቁ ደግሞ መቀበል ይችላል ብለህ በምታስበው መጠን አስፈላጊውን የማመከር አገልግሎት የመስጠት ግዴታ አለብህ። ማዳመጥ ይችል ዘንድ ለዘብ ባሉ ቃላትና በትህትና ልታናግረው ይገባል። አዕምሮው መረዳት በሚችለው መጠንም ልታማክረው ይገባል። ምክንያቱም</p>	<p>42. حق المستنصَح</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْمُسْتَنْصِحِ فَإِنَّ حَقَّهُ أَنْ تُؤَدِّيَ إِلَيْهِ النَّصِيحَةَ عَلَى الْحَقِّ الَّذِي تَرَى لَهُ أَنَّهُ يَحْمِلُ وَتَخْرُجَ الْمَخْرَجَ الَّذِي يَلْبِئُ عَلَى مَسَامِعِهِ، وَتُكَلِّمَهُ مِنَ الْكَلَامِ بِمَا يُطِيقُهُ عَقْلُهُ، فَإِنَّ لِكُلِّ عَقْلٍ طَبَقَةً مِنَ الْكَلَامِ</p>	<p>42- The Right of Him Who Seeks Your Counsel</p> <p>And the right of him who seeks your counsel is that you should give him your counsel as much as you think he can bear. And you should talk with him with such gentle words that he listens to you and you should use such words that his intellect can understand.</p>

<p>የእያንዳንዱ ሰው አዕምሮ መረዳትና ምላሽ ሊሰጥበት በሚችል መልኩ መነገር ያለባቸው የተወሰኑ መንገዶችና ዘዴዎች አሉና ነው። በምታደርገው ተግባር ሁሉ ላይ እዝነትና ምህረት ይኖርህ ዘንድ ምርጫህ ይሁን። እነሆ ኃይል በአላህ እንጂ የለም።</p>	<p>يَعْرِفُهُ وَيَجْتَنِبُهُ، وَلَيْكُنْ مَذْهَبَكَ الرَّحْمَةَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>This is because for each person's intellect there is a certain way of talking, which he can comprehend and respond to. You should choose having mercy as your course of action. And there is no power but in God.</p>
<p>43. የአማካሪ ሐቅ</p> <p>የአማካሪህ ሐቅ ደግሞ እንዲህ ነው፡- ጨዋነት በተሞላበት መልኩ ልትይዘውና የሚሰጥህን የአማካሪነት አገልግሎት ለመረዳት በሙሉ ልብህ ትኩረት ልትሰጠውና ጆሮህን ከፍተህ በጥሞና ልታደምጠው ይገባል። ከዚያ</p>	<p>43. حق الناصح</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ النَّاصِحِ فَإِنَّ تُؤَلِّينَ لَهُ جَنَاحَكَ تُمْ تَشْرَأِبُ لَهُ قَلْبَكَ (43) وَتَفْتَحُ لَهُ سَمْعَكَ حَتَّى تَفْهَمَ عَنْهُ نَصِيحَتَهُ، تُمْ تَنْظُرُ فِيهَا، فَإِنْ كَانَ</p>	<p>43- The Right of the Counselor</p> <p>And the right of your counselor is that you should treat him gently, then you should be wholeheartedly attentive to him, and</p>

በኋላ የሰጠህን ሐሳብ በማመንና በመመርመር ምክሩ ከተስማማህ አላህን ልታመሰግነው ይገባል። ከአማካሪህም ምክሩን በትህትና በመቀበል ውለታውንም ማውሳት አለብህ። ላንተ ያቀረበው ሐሳብ ከአንተ ሐሳብ ጋር የማይስማማ ከሆነም ልታዝንለትና ምንም ወቅሳ ላትወረወርበት ግድ ይላል። መልካም ምክር ሊሰጥህ ምንም እንዳላቅማማ፣ የተቻለውን ሁሉ ሊያደርግ ወደ ኋላ እንዳላለ ነገር ግን የተሳሳተ መሆኑን ማወቅ አለብህ። በምንም መልኩ የማታምነው የሆነና ወቅሳ የሚገባው ካልሆነ በቀር በምንም መልኩ ልትወቅሰው አይገባም። በአላህ እንጂ ኃይል የለም!

وَفَقَّ فِيهَا لِلصَّوَابِ حَمِدْتَ
 اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ وَقَبِلْتَ مِنْهُ
 وَعَرَفْتَ لَهُ نَصِيحَتَهُ، وَإِنْ لَمْ
 يَكُنْ وَفَقَّ لَهَا فِيهَا رَجِمَتْهُ
 وَلَمْ تَنْتَهُمْهُ وَعَلِمْتَ أَنَّهُ لَمْ
 يَأْلَكَ نَصْحًا إِلَّا أَنَّهُ أَخْطَأَ
 إِلَّا أَنْ يَكُونَ عِنْدَكَ مُسْتَحِقًّا
 لِلتُّهْمَةِ فَلَا تَغْبَأْ (44)
 بِشَيْءٍ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى كُلِّ
 حَالٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

open you ears for him so that you understand his counsel. And then study it deeply and if what he presents to you is right, you should praise God for it, and accept it from him and acknowledge his favor. But if what he presents to you does not agree with you, you should be kind to him and make no accusations against him; and you should know that he spared no efforts to provide you with the best advice, but he made a mistake. Unless he deserves to be accused in which

		case you should not trust him under any circumstances. And there is no power but in God.
<p>44. የታላቅ ሐቅ</p> <p>በዕድሜ የሚበልጥህ ሰው ሐቁ ደግሞ በዕድሜው ምክንያት ልታከብረውና በኢስላም ውስጥ የተከበረ ሰው ከሆነ ደግሞ ለአላህ በማደሩ ክብር ልትሰጠው ይገባል። ቀድሞ ኢስላም ውስጥ በመግባቱ ዕውቅና ልትሰጠው ይገባል። በክርክር ልትጋፈጠውና በመንገድ ላይ ቀድመኸው መሄድ አይገባም። አጉል በሆነ መልኩ አትያዘው። ምናልባት እሱ ባለማወቅ</p>	<p>44. حق الكبير</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْكَبِيرِ فَإِنَّ حَقَّهُ تَوْقِيرُ سِنِّهِ وَإِجْلَالُ إِسْلَامِهِ إِذَا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْفَضْلِ فِي الْإِسْلَامِ بِتَقْدِيمِهِ فِيهِ وَتَرْكُ مُقَابَلَتِهِ عِنْدَ الْخِصَامِ وَلَا تَسْبِقُهُ إِلَى طَرِيقٍ، وَلَا تُؤَمُّهُ فِي</p>	<p>44- The Right of the Older One</p> <p>And the right of him who is older than you are is that you should respect him because of his age, and honor his submission to God if he is one of the noble ones in Islam. You should recognize his seniority and stop confronting him in disputes and should not surpass</p>

<p>ቢያስከፋህ ወይም ተገቢ ባልሆነ መልኩ ቢተላለፍብህ እንኳ በትዕግስት ማለፍና በዕድሜ የሚበልጥህ ሙስሊም መሆኑን በማክበር ልታከብረው ይገባል። ምክንያቱም አንድን ሰው በዕድሜው ማክበር ማለት ሙስሊም ከሆነ ምን ያህል ጊዜ አሳልፏል የሚለውን በማየት ነው።</p>	<p>طريق(45) وَلَا تَسْتَجْهَلْهُ. وَإِنْ جَهِلَ عَلَيْكَ تَحَمَّلْتَ وَأَكْرَمْتَهُ بِحَقِّ إِسْلَامِهِ مَعَ سِنِّهِ فَإِنَّمَا حَقُّ السِّنِّ بِقَدَرِ الْإِسْلَامِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>him or walk ahead of him, and you should not treat him foolishly. If he should treat you foolishly, you should put up with him and honor him to respect his being an older Muslim. This is because the respect for one's age is according to how long he has been a Muslim. And there is no power but in God.</p>
<p>45. የታናሽ ሐቅ</p> <p>በዕድሜህ ከአንተ የሚያንስ ሰው ሐቅ ደግሞ እንዲህ ነው። ይኸውም ከታናሽ ጋር መግባባት መቻልና</p>	<p>45. حق الصغير</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الصَّغِيرِ فَرَحْمَتُهُ وَتَتَقَبُّفُهُ(46) وَتَعْلِيمُهُ وَالْعَفْوُ عَنْهُ وَالسَّتْرُ</p>	<p>45- The Right of the Younger One</p> <p>And the right of him who is younger than you are is to be</p>

<p>ማቅረብ፤ ማስተማርና ማሳወቅ፤ ይቅር ማለትና ጥፋቱን መደበቅ፤ በትዕግስት ማለፍና መርዳት፤ እንዲሁም በልጅነቱ የተነሳ የሚፈጽማቸው ስህተቶችን መደበቅ አለብህ። ይህ ደግሞ ንስሃ እንዲገባና እንዲመለስ ይረዳዋል። ታገለግ። ከሱ ጋር መጣላትንም አቁም። ይህ ወደ ተሻለ ስብዕና ይመረዋልና።</p>	<p>عَلَيْهِ وَالرَّقُّقُ بِهِ وَالْمُعُونَةُ لَهُ وَالسَّتْرُ عَلَى جَرَائِرِ حَدَائِثِهِ فَإِنَّهُ سَبَبٌ لِلتَّوْبَةِ وَالْمُدَارَاةُ لَهُ وَتَرْكُ مُمَاحَكَتِهِ، فَإِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى لِرُشْدِهِ.</p>	<p>friendly with him, train and educate him, pardon him, and cover up his faults, be patient with him and help him, cover up the guilts of his juvenility because this will make him repent; treat him with patience, and stop quarrelling with him. This will lead him to more sensible conduct.</p>
<p>46. የተመጽዋችሁ ሐቅ (የእርዳታ ጠያቂ ሐቅ)</p> <p>የለመነህ ሰው ሐቁ ደግሞ ሰውየው ሐቅኛ መሆኑን በእርግጠኝነት የምታውቅ ከሆነና ፍላጎቱን ማሟላት የምትችል ከሆነ ምጽዋት ልትሰጠው</p>	<p>46. حق السائل</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ السَّائِلِ فَأَعْطَاؤُهُ إِذَا تَيَقَّنْتَ صِدْقَهُ وَقَدَرْتَ عَلَى سَدِّ حَاجَتِهِ، وَالِدُّعَاءُ لَهُ فِيمَا</p>	<p>46- The Right of Him Who Begg From You</p> <p>And the right of him who begs from you is that you should give</p>

ይገባል። ከደረሰበት ችግር አላህ እንዲገላግለው ዱክሶ አድርግለት። የፈለገውን እንዲያደርግም እርዳው። ነገር ግን ሰውየው ሐቀኛ መሆኑን የምትጠራጠር ከሆነ፣ ቀደም ሲልም ወቀሳ ቀርቦበት ከሆነና በዚህ ጉዳይ አሳማኝ የሆነ ነገር ከሌለህ፣ ይህ ንብረትህን ሊያሳጣና ወደ ጌታህ የመቃረቢያ መንገድህ ላይ እንቅፋት ለመሆን የተሞከረ የሰይጣን ሴራ ይሁን አይሁን እርግጠኛ መሆን አትችልም። እንደዚህ ከሆነ ናቅ አድርገህ በመተው ቀስ ብለህ ትተኸው መሄድ ነው። ነገር ግን ስለሱ የተነገረህን ነገር ሁሉ ከሰማህ በኋላ ራስህን አሸንፈህ የጠየቀህን መስጠት ከቻልክ ይህ ለነገሮች መፍትሔ የመስጠት ችሎታህ ነው።

نَزَلَ بِهِ، وَالْمُعَاوَنَةُ لَهُ عَلَى طَلِبَتِهِ، وَإِنْ شَكَّكَتَ فِي صِدْقِهِ وَسَبَقَتْ إِلَيْهِ التُّهْمَةُ لَهُ وَلَمْ تَعْزِمْ عَلَى ذَلِكَ لَمْ تَأْمَنْ أَنْ يَكُونَ مِنْ كَيْدِ الشَّيْطَانِ أَرَادَ أَنْ يَصْذَكَ عَنْ حَظِّكَ وَيَحُولَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ التَّقَرُّبِ إِلَى رَبِّكَ فَتَرَكْتَهُ بِسِتْرِهِ وَرَدَدْتَهُ رَدًّا جَمِيلًا. وَإِنْ غَلَبَتْ نَفْسُكَ فِي أَمْرِهِ وَأَعْطَيْتَهُ عَلَى مَا عَرَضَ فِي نَفْسِكَ مِنْهُ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ.

him charity if you are certain that he is honest and you are able to fulfill his need. You should also pray to God to relieve him from what has befallen upon him, and help fulfill his needs. But if you doubt his honesty and he has already been accused of (dishonesty), but you are not convinced about this, you will not be sure whether this is one of the plots of Satan who is trying to deprive you from your fortune and cause a blockage between you and your approach to your Lord. Then

		<p>you should leave him and overlook and should turn him down gently. But if you can overcome yourself in this respect and grant him what he has asked for despite what is presented to you regarding him, then this is due to your resolution in the conduct of affairs.</p>
<p>47. የመጽዋች ሐቅ (የእርዳታ ተጠያቂ ሐቅ)</p> <p>እንዲረዳህ የምትጠይቀው ወይም የምትለምነው ሰው ሐቁ ደግሞ መልካምነቱን አውስተህ የሰጠህን ነገር አመስግነህ መቀበል ነው። ሊሰጥህ ካልቻለ ወይም ካልፈቀደም ችግሩን</p>	<p>47. حق المسؤول</p> <p>وَأَمَّا حَقُّ الْمَسْئُولِ فَحَقُّهُ إِنْ أُعْطِيَ قَبْلَ مِنْهُ مَا أُعْطِيَ بِالشُّكْرِ لَهُ وَالْمَعْرِفَةِ لِفَضْلِهِ وَطَلَبَ وَجْهِ الْعُذْرِ</p>	<p>47- The Right of Him from Whom You Beg</p> <p>And the right of him from whom you beg is that you should accept from him whatever he grants you</p>

<p>ተረድተህ ይቅርታውን ተቀብለህ ስለሱ መልካም ማሰብ አለብህ። ለመስጠት ካልፈቀደም የራሱን ንብረትና ገንዘብ የያዘ መሆኑንና በራሱ ንብረት ሊወቀስ እንደማይችል መገንዘብ አለብህ። ጥፋት እየፈጸመ ከሆነ ደግሞ «በእርግጥ የሰው ልጅ አጥፊና ከሐዲ ነው»።</p>	<p>فِي مَنَعِهِ، وَأَحْسَنَ بِهِ الظَّنَّ. وَاعْلَمْ أَنَّهُ إِنْ مَنَعَ [فَ]مَالَهُ مَنَعَ وَأَنْ لَّيْسَ التَّثَرُّيبُ فِي مَالِهِ، (47) وَإِنْ كَانَ ظَالِمًا فَإِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ.</p>	<p>with gratitude and acknowledges his nobility. And you should accept his excuse if he withholds and think well of him. And you should realize that if he withholds, he is withholding his own property, and that he could not be blamed for withholding his own property. If he is doing wrong, “then man is certainly wrong-doing and unbelieving.”</p>
---	---	--

48.በሱ አማካይነት አላህ ያስደስተህ ሰው ሐቅ

አላህ ሰብብ አድርጎት የሚያስደስትህ ሰው ሐቅ ደግሞ ያ ሰው አስቦ አስደስቶህ ከሆነ በመጀመሪያ አላህን ማወደስ አለብህ። በመቀጠልም ያንን ሰው ማመስገን ይኖርብሃል። ለዚህ የተባረከ ተግባር በመነሳሳቱ ሸልመው፡ ፡ ውለታውን ለመመለስም ቁርጥ ውሳኔ አድርግ፤ ነገር ግን ሰውየው ሳያስበው ካስደስተህ አላህን ማወደስና ማመስገን አለብህ። ለዚህ ዕድልም አንተን ብቻ እንደመረጠህ አንተም እንደወደድከው ተገንዝብ። አላህ ካወረደልህ በረከት አንዱ መሆኑን

48. حق من سرّك الله به وعلى يديه

وَأَمَّا حَقُّ مَنْ سَرَّكَ اللَّهُ بِهِ وَعَلَى يَدَيْهِ، فَإِنْ كَانَ تَعَمَّدَهَا لَكَ حَمِدَتَ اللَّهَ أَوْ لَا ثُمَّ شَكَرْتَهُ عَلَى ذَلِكَ بِقَدْرِهِ فِي مَوْضِعِ الْجَزَاءِ وَكَافَأْتَهُ عَلَى فَضْلِ الْإِبْتِدَاءِ وَأَرُصَدْتَ لَهُ الْمُكَافَأَةَ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ تَعَمَّدَهَا حَمِدَتَ اللَّهَ وَشَكَرْتَهُ وَعَلِمْتَ أَنَّهُ مِنْهُ، تَوَحَّدَكَ بِهَا وَأَحْبَبْتَ

48- The Right of Him through Whom God Makes You Happy

And the right of him through whom God makes you happy is that if he intentionally made you happy, you should first praise God and then you should thank him accordingly, and reward him for initiating a nobility and be determined to return his favor. But if he made you happy unintentionally, you should praise

<p>ማወቅ ይኖርብሃል። የበረከት ማውረጃ ሰበቦች ራሳቸው በረከት በመሆናቸው ሳያስበው የተፈጸመ ቢሆን እንኳ መልካሙን ሁሉ ልትመኝለት ይገባል። በአላህ እንጂ ኃይል የለም።</p>	<p>هَذَا إِذْ كَانَ سَبَبًا مِنْ أَسْبَابِ نِعَمِ اللَّهِ عَلَيْكَ وَتَرْجُو لَهُ بَعْدَ ذَلِكَ خَيْرًا، فَإِنَّ أَسْبَابَ النِّعَمِ بَرَكَةٌ حَيْثُ مَا كَانَتْ وَإِنْ كَانَ لَمْ يَتَعَمَّدَ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>God, thank Him, and realize that He chose you exclusively for that, and you liked it. He has been one of the means of God's Blessings descending upon you. You should only wish him well since the means of desension of Blessings are themselves Blessings wherever they be, even if unintentionally. And there is no power but in God.</p>
---	---	---

**49.በቃልም ሆነ በተግባር
ያስከፋህ ወይም የበደለህ
ሰው ሐቅ**

በቃልም ሆነ በአካል ጥፋት ያደረሰብህ ሰው ሐቁ ደግሞ ጥፋቱን ያደረሰው አውቆና አስቦ ከሆነ ይቅርታ ብታደርግለት የተሻለ ነው። ይህ መጥፎ ስሜትንና ክፉ አስተሳሰብን የሚያጠፋና እንዲህ ዓይነት ሰዎችን የምንይዝበት ትህትና የተሞላበት ተመራጭ መንገድ ነው። በእርግጥም አላህ እንዲህ ይላል፡-

«በደል ከደረሰባቸው በኋላ ራሳቸውን የተከላከሉ ሰዎች ላይ ወቀሳ የለም። ጥፋቱ እነዚህ ሰዎችን በሚበድሉና

**49. حق من ساءك القضاء
على يديه بقول أو فعل**

وَأَمَّا حَقُّ مَنْ سَاءَكَ الْقَضَاءُ
عَلَى يَدَيْهِ بِقَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ فَإِنْ
كَانَ تَعَمَّدَهَا كَانَ الْعَفْوُ أَوْلَى
بِكَ لِمَا فِيهِ لَهُ مِنَ الْقَمْعِ
وَحُسْنِ الْأَدَبِ مَعَ كَثِيرِ
أَمْثَالِهِ مِنَ الْخَلْقِ، فَإِنَّ اللَّهَ
يَقُولُ {وَلَمَنْ انْتَصَرَ بَعْدَ
ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِنْ
سَبِيلٍ ۚ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى
الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ

**49- The Right of Him Who
Wrongs You**

And the right of him who wrongs you whether verbally or physically is that it is more appropriate for you to pardon him if it was done intentionally. This would eliminate bad feelings and is the polite way to treat most such people. Indeed God says: “But indeed if any do help and defend themselves after a wrong (done) to them, against such there is no blame. The blame

በምድር ላይ ያለ አግባብ ድንበር የሚያልፉ አካላት ላይ ነው። ለእንዲህ ዓይነቶቹ ሰዎች አሳማሚ ቅጣት አለላቸው። የታገሰና ይቅር ያለማ ይህ የታላቅ ሰብዕናና የጀግንነት ተምሳሌት ነው።»

ከሁሉ በላይ የላቀው አላህ እንዲህም ይላል፡-

«የምትይዟቸው ከሆነ በያዟችሁ መጠን አኳያ ያዟቸው። ከታገሳችሁ ደግሞ ይህ ለታጋሾች የተሻለው አማራጭ ነው።» ይህ እንግዲህ ሰውየው ጥፋቱን የፈጸመው አውቆ ከሆነ ነው። ጥፋቱን ያደረሰብህ ሰው ግን ሳያውቀው ከሆነ አንተ እያወቅከ በብቀላ ልትጨቁነው አይገባም።

في الأرضِ بغيرِ الحقِّ، أولئك لهم عذابٌ أليمٌ. ولمن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ { وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ { وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ } هَذَا فِي الْعَمَدِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَمْدًا لَمْ تَظْلِمْهُ بَتَعَمُّدِ الْإِنْتِصَارِ مِنْهُ فَتَكُونُ قَدْ كَافَأْتَهُ فِي تَعَمُّدٍ عَلَى خَطَاٍ. وَرَفَقْتَ بِهِ وَرَدَدْتَهُ بِالْأَطْفِ مَا تَقْدِرُ عَلَيْهِ. وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

is only against those who oppress men with wrongdoing and insolently transgress beyond bounds throughout the land, defying right and justice: for such there will be a Penalty grievous. But indeed if any show patience and forgive, that would truly be an exercise of courageous will and resolution in the conduct of affairs.” The Almighty the High also says: “And if ye do catch them out, catch them out no worse than they catch you out. But if ye show patience, that is indeed the best

ሳያውቀው ለፈጸመው ጥፋት እያወቅክ
ለቅጣት መዳርግ እንዳይሆንብህ ፍራ።
በጣም ልትቀርበውና በተቻለህ መጠን
ጨዋነት በተሞላበት መልኩ
ልትወዳጀው ይገባል። ኃይል በአላህ
እንጂ የለም!

(course) for those who are
patient.” This is so if it was
intentional. But if he who wrongs
you has done it unintentionally, then
you should not oppress him by
intentionally insisting on retaliation,
lest you would be punishing him
intentionally for what he has done
unintentionally. You should also be
friendly with him and treat him as
gently as you can. And there is no
power but in God.

50. ኃይማኖትህን የሚከተሉ ሰዎች ያላቸው ሐቅ

አንተ በምታምንበት ህግ ወይም ሐይማኖት የሚያምኑ ሰዎች ያላቸው ሐቅ ደግሞ በሙሉ ልብህ ደህንነታቸውን መጠበቅ አለብህ። ምህረትና እዝነት ልትቻራቸውና ጥፋተኞቻቸውን በትዕግሥት ልታልፋቸው ይገባል። ጤንነታቸውና ደህንነታቸው ሊያሳስብህ ይገባል። ከነሱ ውስጥ ለራሳቸውም ሆነ ለራስህ በጎ የዋሉትን ማመስገን አለብህ። ለራሳቸው በጎ መዋል ለአንተ በጎ ከመዋል ጋር አንድ ነው። ምክንያቱም ይህን በማድረጋቸው ችግር ውስጥ እንዳትገባና እንዳትረበሽ

50. حق أهل ملتك عامة

وَأَمَّا حَقُّ أَهْلِ مِلَّتِكَ
عَامَّةً فَاِضْمَارُ السَّلَامَةِ
وَنَشْرُ جَنَاحِ الرَّحْمَةِ
وَالرَّفْقِ بِمُسِيئِهِمْ وَتَأْلُفُهُمْ
وَاسْتِصْلَاحُهُمْ وَشُكْرُ
مُحْسِنِهِمْ إِلَى نَفْسِهِ وَإِلَيْكَ،
فَإِنَّ إِحْسَانَهُ إِلَى نَفْسِهِ
إِحْسَانُهُ إِلَيْكَ إِذَا كَفَّ عَنْكَ
أَذَاهُ وَكَفَّاكَ مَوْنَتَهُ وَحَبَسَ
عَنْكَ نَفْسَهُ فَعَمَّهُمْ جَمِيعًا
بَدْعَوْتِكَ وَانصُرَهُمْ جَمِيعًا

50- The Right of the People of Your Creed

And the right of the people of your creed is that you should wholeheartedly provide safety for them, and gently show them mercy, and treat their wrong-doers with patience, and treat them with friendliness, and seek their welfare, and thank those of them who do good to you and to themselves. Their doing good to themselves is considered to be the same as doing good to you. This is because (by so

<p>ኢድርገውሃልና። እንዲሁም ለሁሉም ዱክሶ ልታደርግላቸውና ከጎናቸው ልትቆም ይገባል። እያንዳንዳቸውን በሚገባቸው መልኩ ልታከብራቸው ይገባል፡- ሽማግሌዎቻቸው የአባቶችህን ደረጃ፣ ልጆቻቸው የልጆችህ ቦታ፣ ወጣቶቻቸው የወንድሞችህ ቦታ እንዳላቸው ማሰብ አለብህ። ወዳንተ የሚመጡትን በርህራሄና በትህትና ልትንከባከባቸው ይገባል። ወንድም ለወንድሙ ማድረግ ያለበትን ለወንድምህ ኢድርግ።</p>	<p>بُنَصْرَتِكَ وَأَنْزَلْتَهُمْ جَمِيعًا مِنْكَ مَنَازِلَهُمْ، كَبِيرَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ وَصَغِيرَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَلَدِ وَأَوْسَطَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْأَخِ. فَمَنْ أَتَاكَ تَعَاهَدْتَهُ بِلُطْفٍ وَرَحْمَةٍ. وَصِلْ أَخَاكَ بِمَا يَجِبُ لِلْأَخِ عَلَى أَخِيهِ.</p>	<p>doing) they have not bothered you and have not put you to any trouble. Then you should pray for all of them, and back all of them up with your support. And you should respect each one of them as he deserves: their old men hold the position of your fathers, and their children hold the position of your children, and their youths hold the position of your brothers. You should gently and compassionately care for those of them who come to you. And you should treat your brethren as brothers deserve to be treated.</p>
---	---	---

51. በኢስላም ጥበቃ ሥር ያሉ ሰዎች ያላቸው ሐቅ

በኢስላም ጥበቃ ሥር ያሉ ሰዎች ሐቅ ደግሞ እንዲህ ነው። አላህ ከነሱ የተቀበላቸውን አንተም መቀበል አለብህ። አላህ በጥበቃውና በቃል-ኪዳን ለነሱ ያቋቋመላቸውን ነገር በተግባር ማዋል አለብህ። በሚፈለግባቸውና ግዴታ በሆነባቸው ጉዳይ ላይ ለአላህ ተዋቸው። ከነሱ ጋር መኖርን አስመልክቶ አላህ ባዘዘህ ቅድመ ሁኔታዎች መሰረት በመካከላቸው አላህ በፈረደው ፍርድ ፍረድ። የአላህን ቃል-ኪዳን እስካሟሉና ቃላቸውን እስከጠበቁ

51. حق أهل الذمة

وَأَمَّا حَقُّ أَهْلِ الذِّمَّةِ
فَالْحُكْمُ فِيهِمْ أَنْ تَقْبَلَ مِنْهُمْ
مَا قَبِلَ اللَّهُ، وَتَقِي بِمَا جَعَلَ
اللَّهُ لَهُمْ مِنْ ذِمَّتِهِ وَعَهْدِهِ
وَتَكُلُّهُمْ إِلَيْهِ فِيمَا طَلَبُوا مِنْ
أَنْفُسِهِمْ وَأُجْبَرُوا عَلَيْهِ
وَتَحْكَمَ فِيهِمْ بِمَا حَكَمَ اللَّهُ
بِهِ عَلَى نَفْسِكَ فِيمَا جَرَى
بَيْنَكَ [وَبَيْنَهُمْ] مِنْ مُعَامَلَةٍ
وَلْيَكُنْ بَيْنَكَ وَبَيْنَ ظُلْمِهِمْ مِنْ
رِعَايَةٍ ذِمَّةِ اللَّهِ وَالْوَفَاءِ

51- The Right of Those under the Protection of Islam

And the right of those under the protection of Islam is that you should accept from them what God has accepted from them, and fulfill what God has established for them under His protection and covenant, and entrust them to Him in what they are required to carry out, and are obliged to do. And you should judge among them

<p>ድረስ ምንም በደል እንዳታደርስባቸው። የነቢዩ (ሰ.ዐ.ወ) ቃል-ኪዳን መከላከያ ጋሻ ስለመሆኑ «የውል ስምምነት (ቃል-ኪዳን) ያላቸውን ሰዎች የሚበድልን ሰው ከላሹ እኔ ነኝ» ብለዋልና። ስለዚህ አላህ ፍራ። እነሆ ኃይል በአላህ እንጂ የለም!!</p>	<p>بِعَهْدِهِ وَعَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ – حَائِلٌ فَإِنَّهُ بَلَّغَنَا أَنَّهُ قَالَ «مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا كُنْتُ خَصْمَهُ» فَاتَّقِ اللَّهَ. وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.</p>	<p>with the judgments of God that He commanded for you regarding the conditions of dealing with them, and do not wrong them as long as they honor God's covenant and fulfill their pledge. And the pledge of the Prophet, may God's peace be upon him and his household, is a barrier since it is reported that he said: "I am the adversary of whoever oppresses one who has a treaty." Therefore fear God. And there is no power but in God.</p>
---	---	--

ENDNOTES

A. ENGLISH

1. Slaves

2. By freeing you from slavery

3. by the fact that you free him

4. The pleasures of this world and the life to come

5. In the other version we read: “and refrain from any meddling in which there is nothing to be gained, express kindness to the people, and speak well concerning them.” And then the rest follows.

6. The tongue

7. His tongue and good speech are like an ornament for his intellect

8. In the other version it is followed by: “The right of your hearing is to keep it pure from listening to backbiting and listening to that to which it is unlawful to listen”

9. In the other version it is followed by: “You have no escape from standing upon the narrow bridge (al-sirat [over Hell]), so you should see to it that your legs do not slip and cause you to fall into the Fire.”

10. The hands

11. If the hands are not opened to engage in what is forbidden.

12. By over-eating and over-drinking

13. In the other version it is followed by: “The right of your private part is that you protect it from fornication and guard it against being looked upon.”

14. And fix your eyes looking down to the ground. In the other version it is followed by: “You will approach the prayer with humbleness, deep from your heart and you will perform it according to its bounds and its rights.” Then it continues.

15. Being humble

16. of Hell

17. from the Fire of Hell

18. If you abandon the fast, you will have torn God's protective covering away from yourself.

19. This right has not been mentioned in the version transmitted in Tuhaf al-Uqoul

20. In the other version it is followed by: "You should know that it repels calamities and illnesses in this world and it will repel the Fire from you in the Hereafter.

21. That your donations in charity will be returned to you

22. The animal sacrificed during the holy pilgrimage

23. In the other version it continues: "you desire God and you do not desire His creation; through it you desire only the exposure of your soul to God's mercy and the deliverance of your spirit on the day you encounter Him."

24. In the other version it is followed by: "Through it you desire only the exposure of your soul to the Exalted, and the High- God's Mercy, and the deliverance of your spirit on the Day you encounter Him.

25. In the other version it is followed by: "You should not raise your voice toward him. You should never answer anyone who asks him about something, in order that he may

be the one who answers. You should not speak to anyone in his session nor speak ill of anyone with him. If anyone ever speaks ill of him in your presence, you should defend him. You should conceal his faults and make manifest his virtues. You should not sit with him in enmity or show hostility toward him in friendship. If you do all of this, God's angels will give witness for you that you went straight to him and learned his knowledge for God's sake, not for the sake of the people.”

26. In the other version it is followed by: “property is that you should obey him and not disobey him, unless obeying him would displease God, for there can be no obedience to a creature when it is disobedience to God.”

27. You are his slave

28. In the other version it continues: “they have been made subjects through their weakness and your strength. Hence it is incumbent upon you to act with justice toward them and to be like a compassionate father toward them. You should forgive them their ignorance and not hurry them to punishment and you should thank God for the power over them which He has given to you.”

29. That they do not have

30. In the other version it continues: “in teaching the people, not treating them roughly or annoying them, then God will increase His bounty toward you. But if you withhold your knowledge from people or treat them roughly when they seek knowledge from you, then it will be God's right to deprive you of the knowledge and its splendor and to make you fall from your place in people's heart.”

31. Your wife

32. In the other version it is followed by: “you must treat her with compassion, since she is your prisoner whom you feed and clothe. If she is ignorant, you should pardon her.”

33. as you are

34. God created him

35. in your shelter

36. If you fail

37. In the other version it continues with: “And there is no power but in God.”

38. By freeing you from slavery

39. by freeing him

40. In the other version it is followed by: “God has made your freeing him a means of access to Him and a veil against the Fire. Your immediate reward is to inherit from him- if he does not have any relatives-as a compensation for the property you have spent for him, and your ultimate reward is the Garden.”

41. of Hell

42. In the other version it continues: “reminding you of your Lord, calling you to your good fortune, and helping you to accomplish what God has made obligatory upon you. So thank him for that just as you thank one who does good to you.”

43. In the other version it is followed by:” You should forget his slips and remember his good qualities, and you should tell nothing about him but good.”

44. In guarding these secrets

45. In the other version it continues: “a debt is that, if you have the means, you pay him back, and if you are in straitened circumstances, you satisfy him with good words and you send him away with gentleness.”

46. for more time

47. In the other version it continues: “you give witness to it against yourself. You do not wrong him and you give him his full due. If what he claims against you is false, you act with kindness toward him and you show nothing in his affair other than kindness; you do not displease your Lord in his affair. And there is no strength save in God.”

48. In the other version it continues: “you maintain polite moderation in speaking to him and you do not deny him his right. If your claim is false, you fear God, repent to Him, and abandon your claim.”

49. His advice

50. Islam

51. In the other version it continues: “is that you give to him in the measure of his need.”

52. His dishonesty

53. In the other version it continues: “is that you accept from him with gratitude and recognition of his bounty if he gives, and you accept his excuse if he withholds.”

54. In the other version it continues: “you first praise God, then you thank that person.”

55. In the other version it continues: “is that you pardon him. But if you know that your pardon will harm him, you should defend yourself. God says:

“Whosoever defends himself after he has been wronged- against them there is no way.” [The Holy Quran, Shura 42:41]

56. The Holy Quran, Shura 42:41-43 A. Yusuf Ali's translation

57. The Holy Quran, Nahl 16:126 A. Yusuf Ali's translation

58. In the other version it continues: “And keeping harm away from them. You should love for them what you love for yourself and dislike for them what you dislike for yourself. Their old men stand in the place of your father, their youth in the place of your brothers, their old women in the place of your mother, and their young ones in the place of your children.”

59. Protecting them

60. The Prophet Muhammad (may God bless him and his household)

B. ARABIC

1. الخنى : الفحش في الكلام
2. التهوين : الاستخفاف. يقال: هَوَّنَ الشيء: استخفَّ به.
3. الحجة : جمع حاجب
4. لتقبيح والتحقير
5. تدهقن أي صار دهقاناً وهو رئيس القرية وزعيم الفلاحين والمراد به ضد التمسكن والتذلل.
6. لا تماحكه : لا تخاصمه ولا تنازعه.
7. لا تعازه : لا تعارضه في العزة
8. عققته : عصيته وأذيته.
9. في المكارم الأخلاق:و أن لا تَرْفَعَ صَوْتَكَ عَلَيْهِ و لا تُجِيبَ أَحَدًا يَسْأَلُهُ عَنْ شَيْءٍ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يُجِيبُ و لا تُحَدِّثَ فِي مَجْلِسِهِ (أحداً) و لا تُعْتَابَ عِنْدَهُ أَحَدًا و أن تَدْفَعَ عَنْهُ إِذَا ذُكِرَ عِنْدَكَ بِسُوءٍ و أن تَسْتُرَ عُيُوبَهُ و تُظْهِرَ مَنَاقِبَهُ و لا تُجَالِسَ لَهُ عَدُوًّا و لا تُعَادِيَ لَهُ وَلِيًّا، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ شَهِدْتَ لَكَ مَلَائِكَةُ اللَّهِ بِأَنَّكَ قَصَدْتَهُ و تَعَلَّمْتَ عِلْمَهُ اللَّهُ جَلَّ اسْمُهُ لا لِلنَّاسِ
10. في المكارم الأخلاق: فأن تُطِيعَهُ و لا تُعْصِيَهُ إِلَّا فِيمَا يَسْخَطُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّهُ لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ
11. أي قضيت حق الله فارجع إلى أداء حق مالكك.

12. في مكارم الأخلاق: أَنَّهُمْ صَارُوا رَعِيَّتَكَ لِضَعْفِهِمْ وَفُوتِكَ فَيَجِبُ أَنْ تَعْدِلَ فِيهِمْ وَتَكُونَ لَهُمْ كَالْوَالِدِ الرَّحِيمِ، وَتَغْفِرَ لَهُمْ جَهْلَهُمْ وَ لَا تُعَاجِلَهُمْ بِالْعُقُوبَةِ، وَ تَشْكُرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَي مَا آتَاكَ مِنَ الْقُوَّةِ عَلَيْهِمْ
13. الحياطة : الحفاظة والحماية والصيانة
14. الأناة: الوقار والحلم وأصله الانتظار.
15. هنا لعله قد سقطت كلمة "خازنا" من قلم النساخ
16. في المكارم الأخلاق: فَإِنْ أَحْسَنْتَ فِي تَعَلُّمِ النَّاسِ وَ لَمْ تَحْرِقْ بِهِمْ وَ لَمْ تَضْجُرْ عَلَيْهِمْ زَادَكَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ، وَ إِنْ أَنْتَ مَنَعْتَ النَّاسَ عِلْمَكَ أَوْ خَرَقْتَ بِهِمْ عِنْدَ طَلَبِهِمُ الْعِلْمَ مِنْكَ كَانَ حَقًّا عَلَي اللَّهِ عِزَّ وَجَلَّ أَنْ يَسْلُبِكَ الْعِلْمَ وَ بَهَاءَهُ وَ يَسْقُطَ مِنْ الْقُلُوبِ مَحَلُّكَ
17. الأمل : خادم الرجل وعونه الذي يأمله.
18. في مكارم الأخلاق: فَإِنَّ لَهَا عَلَيْكَ أَنْ تَرْحَمَهَا لِأَنَّهَا أَسِيرُكَ وَ تُطْعِمُهَا وَ تَكْسُوها، فَإِذَا جَهِلَتْ غَفَوْتَ عَنْهَا
19. موابلة : مواظبة
20. الحواء : ما يحتوي الشيء من حوى الشيء إذا أحاط به.
21. في بعض النسخ " وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ."
22. الولاء : النصرة والملك والمحبة والصداقة والقرابة
23. الحلق: جمع "حلقة". ويجمع أيضا على حلق - بفتحيتين على غير قياس.

24. في مكارم الأخلاق: وَأَمَّا حَقُّ مَوْلَاكَ الَّذِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِ فَإِنَّ تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ عِتْقَكَ لَهُ وَسِيلَةً إِلَيْهِ وَ حِجَاباً لَكَ مِنَ النَّارِ، وَ أَنَّ ثَوَابَكَ فِي الْعَاجِلِ مِيرَاثُهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ رَحِمٌ مُكَافَأَةٌ بِمَا أَنْفَقْتَ مِنْ مَالِكَ، وَ فِي الْآجِلِ الْجَنَّةُ

25. الكنف : الجانب والظل.

26. يقال " تجاروا في الحديث " أي جرى كل واحد مع صاحبه ومنه مجارة من لا عقل له أي الخوض معه في

الكلام.

27. لا تغرق: لا تبالغ في أمره

28. في مكارم الأخلاق: وَ تَنْسِي زَلَّاتُهُ وَ تَحْفَظُ خَيْرَاتَهُ إِلَّا خَيْراً

29. المراد بالحالين : الشهود والغياب.

30. أي ميراثك ، والتَّرْكَةُ : الشيء المتروك أي تركة الميت.

31. التبعة : ما يترتب على الفعل من الشر وقد يستعمل في الخير.

32. الغريم : الدائن ويطلق أيضا على المديون.

33. الخليط : المخالط كالنديم والشريك والجليس ونحوها.

34. استقصى في المسألة : بلغ الغاية.

35. روعته : أفرعته

36. ناشدته بدينه : حلفته وطلبته به.

37. اللغط : كلام فيه جلبة واختلاط ولا يتبين.
38. عادية عدوك : حدّته وغضبه ؛ وعادية السّم : ضرره
39. يشحذ عليك أي يغضب ، وأصله من شحذ السكين ونحوه : أحمّده.
40. المقالولة : المجادلة والمباحثة.
41. لم تأله : لم تقصره من ألا يألو.
42. أي إذا استشار هو منك.
43. اشربْ : مدّ عنقه لينظره. والمراد أن تسقي قلبك من نصحه.
44. فلا تعباً : لا تثقل.
45. أي لا تتقدّمه.
46. ثقّف الولد : هدّبه وعلمه.
47. التثريب : التوبيخ والملامة.